Veiledning til forskrift om lokal luftkvalitet

Statens forurensningstilsyn (SFT)
Statens vegvesen

TA-1940/2003

Innhold

Oppbygning av veiledningen og hensikten med denne 3
Hensikten med veiledningen 3
Oppbygningen av veiledningen 3

1. Hovedelementene i forskriften og luftkvaliteten i dag 4
1.1. Hva omhandler forskriften? 4
1.2. Hva er nytt i forhold til tidligere norsk lovgivning om luftkvalitet? 4
1.3. Hvorfor forskriftfeste kvalitetskrav til utendørs luftkvalitet? 5
1.4. Hvordan er luftkvaliteten i ulike deler av landet? 5
1.5. Hvilke lovverk er forskriften knyttet til? 6
1.6. Hva er forholdet mellom forskriften, nasjonale mål for luftkvalitet og SFTs og Folkehelseinstituttets luftkvalitetskriterier? 7
1.7. Hvilke krav stilles og hvem har ansvaret? 8

2. Grenseverdier og øvrige forhold som utløser plikter 10
2.1. Hva er grenseverdiene for luftkvalitet og hvordan skal de forstås? 10
2.2. Når utløser forskriften plikter? 12

3. Ny fordeling av myndighet, ansvar og plikter 16
3.1. Hvem er forurensningsmyndighet? 16
3.2. Hvem er forurenserne og hva krever forskriften av disse? 16
3.3. Hva kreves av konsesjonsbelagt industri? 17
3.4. Hva krever forskriften av kommunen? 18
3.5. Hvordan kan kostnadene dekkes og fordeles? 20
3.6. Hvem avgjør og hvordan fastslås det om det foreligger overskridelser? 20

4. Måling, overvåkning, dokumentasjon og rapportering 22
4.1. Hvor mange målestasjoner skal det være? 22
4.2. Hvordan skal målestasjonene plasseres? 25
4.3. Hvordan skal luftkvaliteten i et område rapporteres, dokumenteres og gjøres tilgjengelig? 25

5. Tiltaksvurdering og tiltaksutredning 26
5.1. Hva skal allmennheten varsles om ved overskridelse av alarmtersklene? 26
5.2. Hva er en tiltaksvurdering i forhold til en tiltaksutredning? 27
5.3. Hvilke rammer angir forskriften for tiltaksutredning? 27
5.4. Stilles det krav til bruk av spesielle typer spredningsmodeller modeller? 27
5.5. Hva bør en tiltaksutredning omfatte? 28
5.6. Hvilke tiltak kan være aktuelle? 29

6. Forholdet til kommunehelsetjenesteloven og plan- og bygningsloven 31
6.1. Hva er forholdet til kommunehelsetjenesteloven? 31
6.2. Hva er forholdet til plan- og bygningsloven og arealplanlegging etter denne? 31

7. Klager, unntak og sanksjoner 35
7.1. Forvaltningslovens regler om klage gjelder 35
7.2. Kan det gjøres unntak fra forskriften? 35
7.3. Kan det iverksettes sanksjoner? 36

Vedlegg 1 Toleransemarginer og vurderingsterskler 37

Vedlegg 2 Definisjoner 39
Definisjoner 39

Oppbygning av veiledningen og hensikten med denne

Hensikten med veiledningen

Hensikten med denne veiledningen er å klargjøre:

- hvilke krav forskriften stiller
- hvilke oppgaver som må gjennomføres for å etterleve forskriften
- hvem som er ansvarlig for de ulike oppgavene
- hvordan sentrale oppgaver kan gjennomføres

Veiledningen vil være til hjelp for saksbehandlere i kommunene og hos anleggseiere.

Oppbygningen av veiledningen

Veiledningen er bygd opp rundt spørsmål som det er trolig at de som berøres av forskriften vil stille angående forskriftens innhold og bestemmelser. Det er laget et stikkordsregister og en definisjonsliste som kan anvendes som en alternativ inngang til problemstillingene.

Denne strukturering av stoffet medfører at temaene behandles i en noe annen rekkefølge enn forskriftens paragrafer. Det betyr også at noen problemstillinger blir besvart på flere steder i veiledningen. Definisjoner av begreper, ord og uttrykk er gitt i margen der disse opptrer for første gang og i tillegg samlet i et vedlegg. Henvisninger til paragrafer i forskriften er gitt i margen ved den løpende teksten. Ved bruk av veiledningen anbefales det å ha forskriftsteksten tilgjengelig.

Veiledningen er delt inn i åtte hoveddeler:

Del 1 er en gjennomgang av hovedtrekkene i forskriften og noe bakgrunnsstoff.
Del 2 forklarer hvordan grenseverdiene og øvrige kriterier i forskriften skal forstås. Del 3 går nærmere inn i hvordan myndighet og ansvar fordeles mellom forurensningsmyndighet og forurenser, og hvilke plikter og kostnader som faller på de ulike aktørene.
Del 4 tar opp spørsmål som gjelder måling, overvåkning og dokumentasjon av luftkvaliteten.
Del 5 gir utdypende føringer for gjennomføring og innhold i en tiltaksutredning, samt en oversikt over mulige tiltak.
Del 6 forklarer forholdet til annet lovverk. Det gis blant annet eksempler på situasjoner hvor forskrift om lokal luftkvalitet innvirker på planleggingen etter plan- og bygningsloven.
Del 7 gjør kort rede for ulike sanksjoner ved brudd på forskriften og reglene om klage.
Del 8 er en oppslagsdel som inneholder definisjoner og tabeller.

Forskriften om lokal luftkvalitet med kommentarer, er gjengitt i vedlegg.

1. Hovedelementene i forskriften og luftkvaliteten i dag

1.1. Hva omhandler forskriften?

(§§ 1 og 2) Forskriften har som formål å fremme menneskers helse og trivsel og beskytte vegetasjon og økosystemer ved å sette minimumskrav til kvaliteten på all utendørs luft og sikre at disse blir overholdt.

Forskriften bidrar til en oppdatering av norsk lovverk i henhold til EU-lovgivning innen utendørs luftkvalitet, jf. direktivene 96/62/EF, 99/30/EF og 2000/69/EF.

Følgende stoffer reguleres av forskriften:

- svevestøv mindre enn 10 mikrometer (PM_{10})
- nitrogenoksider (NO_x) og nitrogendioksid (NO_2)
- svoveldioksid (SO_2)
- bly (Pb)
- benzen (C_6H_6)
- karbonmonoksid (CO)

Alle utslippskilder som bidrar til konsentrasjoner av de nevnte stoffene omfattes av forskriften, blant annet utslipp fra kjøretøy, fartøyer, industriprosesser, annen næringsvirksomhet, landbruk, forbrenning til oppvarming, avfallsforbrenning, mm.

1.2. Hva er nytt i forhold til tidligere norsk lovgivning om luftkvalitet?

Forskriften avløser forskrift om grenseverdier for lokal luftforurensning og støy av 30. mai 1997, og introduserer flere endringer. I det følgende gis et overblikk over de mest sentrale endringene. Disse er utdypet i øvrige deler av veiledningen.

1.2.1 Ny fordeling av myndighet og ansvar

(§§ 3 og 4) Kommunen er forurensningsmyndighet og har dermed hovedansvaret for oppfølgingen av forskriften overfor forurensere, øvrige myndigheter og allmennheten. Kommunen skal se til at reglene i forskriften og vedtal i medhold av forskriften blir fulgt. Oppgaven som forurensningsmyndighet innebærer også at kommunen skal føre tilsyn med luftkvaliteten i kommunen og luftforurensningen fra de enkelte kilder.

Tidligere var fylkesmannen forurensningsmyndighet for lokal luftkvalitet. Dette ansvaret faller nå bort, men Fylkesmannen vil fortsatt ha som oppgave å gi råd og veiledning til kommuner og andre berørte, samt formidle statlig politikk på området.

Forurenser har et selvstendig ansvar for å følge opp forskriften, dvs. at oppgaver som er nødvendig å gjennomføre for å etterleve forskriften skal iverksettes uoppfordret. Likevel bør forurenser søke samarbeid med kommunen og andre aktører innenfor samme geografiske område.

1.2.2 Ny utforming av grenseverdiene og forskriftens virkeområde

(§ 2 og 6) Kravene i ny forskrift er strengere enn i forskriften fra 1997, og omfatter i tillegg stoffer som ikke tidligere har vært regulert. Grenseverdiene skal være oppfylt innen henholdsvis 2005 og 2010, avhengig av hvilket stoff det dreier seg om.

Tidligere krav angav maksimalgrense for luftkvalitet som ikke skulle overskrides. I den nye forskrift er det satt strengere grenseverdier, men det er gitt et antall tillatte overskridelser for hver komponent. I tillegg til time- og døgnmiddelverdier innføres også årsmiddelverdier og

alarmterskler for enkelte komponenter. Formuleringene av grenseverdiene i ny forskrift ivaretar bedre hensynet til langsiktighet og forebygging. Det vil ikke lenger være tilstrekkelig med akuttiltak som f.eks. kjøreforbud eller lignende, innrettet mot kun mot de verste episodene.

Den nye forskriften gjelder for all utendørs luft, dvs. at det er de samme grenseverdier som gjelder ved boliger, næringslokaler eller på offentlige oppholdsområder som f.eks. handlegater. Unntatt er likevel tunneler, parkeringshus og utendørs bedrifts/industriområder.

1.2.3 Nye krav til måling, dokumentasjon og rapportering

(§ 7) Det innføres et minimumskrav til målenettverk knyttet opp mot en soneinndeling av landet. Soneinndelingen er gjort av Statens forurensningstilsyn på bakgrunn av innledende vurderinger av luftkvaliteten og vurderinger av administrative grenser og sammenlignbarhet med andre land. Det innføres også krav til dokumentasjon og rapportering av data til en nasjonal database. Det er utarbeidet en egen håndbok vedrørende prosedyrer for dette arbeidet.

1.3. Hvorfor forskriftfeste kvalitetskrav til utendørs luftkvalitet?

For å sikre at utendørslufta holder en kvalitet som reduserer risikoen for helseskader gir forskrift om lokal luftkvalitet et sett med grenseverdier og forvaltningsregler.

God luftkvalitet er viktig både for mennesker, dyr og vegetasjon og er et fellesgode som må tas vare på. I løpet av en vanlig vinter blir en stor del av befolkningen i Norge, spesielt i de største byene, utsatt for høye konsentrasjoner av luftforurensning og dermed økt risiko for luftveisinfeksjoner, lungesykdommer, hjerte- og karsykdommer og kreft. I de senere årene er det blitt større oppmerksomhet på helsevirkninger av langtidseksponering for dårlig luftkvalitet. De som er utsatt for moderat forurensning over lengre tid, vil få gradvis svekket helse. Ny dokumentasjon om sammenhenger mellom eksponering og effekter viser at langtidsvirkningene har et større omfang og høyere alvorlighetsgrad enn korttidsvirkningene.

Luftforurensning kan imidlertid forårsake akutte lidelser som for eksempel hjerteproblemer. Dette kan medføre økt dødelighet hos eldre som allerede har slike sykdommer.

Forurensningen har også akutt virkning som gjør at deler av befolkningen får problemer med å leve et normalt liv når lufta er forurenset. Dette gjelder dem som er kronisk syke av hjerte- og karsykdommer, med luftveissykdommer eller allergier. På slike dager utsettes også barn, gravide og eldre for en større helserisiko enn andre.

1.4. Hvordan er luftkvaliteten i ulike deler av landet?

Det er i tråd med EU-regelverket på området gjennomført en såkalt innledende vurdering av luftforurensningen i Norge (NILU, OR46/2000).

Forurensningen er i Norge på nivåer som medfører at det må utføres målinger og tiltaksutredninger i henhold til forskriftens krav i mange deler av landet.

De viktigste kildene til lokal luftforurensning er veitrafikk, vedfyring og noen steder industri og skipstrafikk. I tillegg kan langtransportert forurensing ha betydning i perioder. Høye konsentrasjonsnivåer og eventuelle overskridelser av grenseverdiene i Norge kan forårsakes av:

- industribedrifter for SO_2
- veitrafikk og vedfyring for PM_{10}
- veitrafikk for NO_2, CO og benzen

Noen få steder vil fartøy i havneområder kunne gi vesentlige bidrag til spesielt PM_{10}- og NO_2-konsentrasjonene.

Nedenfor er noen av hovedfunnene fra den innledende vurderingen oppsummert. Det er ikke gått i detalj i forhold til de ulike grenseverdiene og andre terskler som uløser plikter i henhold til forskriften.

Partikkelforurensningen (PM_{10}) er trolig det største problemet i norske byer og tettsteder. Konsentrasjonene overskrider konsentrasjonsnivået i grenseverdiene spesielt i trafikkerte områder i de fleste store byer og i flere tettsteder med mer enn 15 000 innbyggere. Bakgrunnskonsentrasjonene på grunn av langtransporterte forurensninger og bidrag fra diffuse kilder i omegn er relativt høye slik at det ofte skal lite ekstra lokalt bidrag til før det også i de minste byene blir overskridelser som utløser plikter i henhold til forskriften. Utenfor byer kan det forekomme overskridelser av grenseverdiene ved veier med mer enn anslagsvis 15 000 årsdøgntrafikk (ÅDT).

Grenseverdiene for **nitrogendioksid (NO_2)** overskrides i trafikkområder både i de større byene og i de mindre byene der det vinterstid er dårlige spredningsforhold. I de større byene overskrides trolig grenseverdiene også i sentrumsområdene generelt. Industristeder synes ikke å ha problemer med NO_2 –forurensningen.

Grenseverdiene for **benzen** overskrides langs hovedveinettet i de største byene i dag, trolig også i mange byområder ned mot 8000 innbyggere. Det er innført maksimalkrav til benzeninnhold i bensin som sammen med økende andel av biler med katalysatorer medfører at utslippene vil gå betydelig ned i årene framover. Det er derfor sannsynlig at det om noen år ikke vil være overskridelser av grenseverdiene.

Konsentrasjonene av **svoveldioksid (SO_2)** er på landsbasis redusert betraktelig de siste 30-40 årene på grunn av overgang fra koks/kull til fyringsoljer og elektrisitet og redusert svovelinnhold i fyringsoljer og drivstoff.

Overskridelser av grenseverdiene for **SO_2** vil bare forekomme på steder hvor det fortsatt er store utslipp fra industri, f.eks. Sarpsborg, (Eydehavn), Ålvik, Kopperå, Straumen, Mo i Rana, Lillesand. Det største problemområdet for SO_2 –konsentrasjoner er Sør-Varanger i Finmark. Årsaken er de store utslippene i Nikkel i Russland. Norge har liten mulighet til å endre på utslippsnivåene her.

Utslippene av **karbonmonoksid (CO)** er sterkt redusert på grunn av innføring av katalysatorer i biler. Grenseverdiene for **CO** overskrides trolig i dag ved de sterkest trafikkerte bygatene i de store byene. Resultater fra beregningsmodellen V-luft viser dette for Oslo, Bergen, Trondheim, Fredrikstad, Drammen, Hønefoss og Kristiansand.

Mengdene av **Bly (Pb)** i luft i Norge er sterkt redusert etter utfasing av blytilsetning i bensin, og omfattende reduksjoner i industriutslippene. Det forekommer ikke lenger overskridelser av grenseverdiene for **Pb**.

1.5. Hvilke lovverk er forskriften knyttet til?

Forskrift om lokal luftkvalitet er en forskrift til forurensningsloven og følger opp minimumskrav som er nedfelt i tre EU-direktiver (96/62/EF, 99/30/EF og 2000/69/EF). Luftkvalitet og miljø- og helsevirkninger håndteres også ved anvendelse av plan- og bygningsloven (bl.a. i konsekvensutredningsforskriften og byggforskriften) og kommunehelsetjenesteloven. Se egne kapitler som tar opp flere detaljer rundt grensesnittet mellom forskrift om lokal luftkvalitet og disse to lovene.

1.6. Hva er forholdet mellom forskriften, nasjonale mål for luftkvalitet og SFTs og Folkehelseinstituttets luftkvalitetskriterier?

Kravene i forskriften er juridisk bindende minimumskrav til luftkvalitet. Verken Statens forurensningstilsyns og Folkehelseinstituttets luftkvalitetskriterier eller Regjeringens nasjonale mål er rettslig bindende. Luftkvalitetskriteriene og de nasjonale målene angir kun ambisjonsnivå for luftkvaliteten.

Forskriften plasserer også ansvaret for å overholde grenseverdiene.

Ambisjonsnivået i de tre "settene" med grenseverdier er forskjellig. Forholdet mellom dem er skissert i illustrasjon 1, der de tre "settene" er plassert inn i en effektfunksjon som viser sammenhengen mellom forurensningsbelastning og helseskade. Forurensningsbelastning er en funksjon av konsentrasjonsnivå og antall overskridelser av dette nivået. Illustrasjon 1 er en prinsippskisse og viser det innbyrdes forholdet mellom ambisjonsnivåene, men ikke den reelle (riktige) avstanden mellom ambisjonsnivåene.

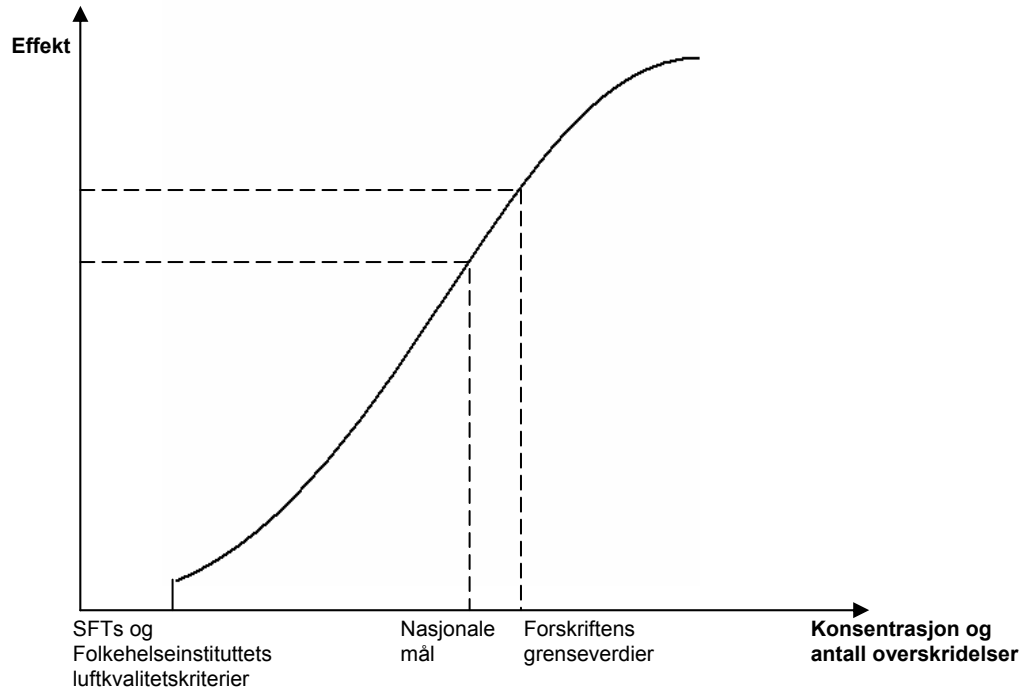
Det høyeste ambisjonsnivået av de tre settene er gitt i Statens forurensningstilsyns og Folkehelseinstituttets luftkvalitetskriterier. I illustrasjon 1 gjenfinnes kriteriet ved effektfunksjonens nullpunkt. Det vil si at dette er det høyeste konsentrasjonsnivået hvor det ikke oppstår negative effekter selv for sensitive menneskers helse, vegetasjon eller følsomme økosystemer. Det er ikke gjort avveininger i forhold til andre samfunnshensyn og kriteriene er et mål for naturens selvrensingsevne for denne type forurensning.

Det nasjonale målet angir hvor langt det ut fra samfunnsøkonomiske beregninger er lønnsomt å gå i retning av renere luft. Konsekvensutredningen for den nye forskriften bekrefter at det mest sannsynlig er samfunnsøkonomisk lønnsomt å gjennomføre en rekke tiltak som går lenger enn det som er nødvendig for å overholde minstekravene i forskriften. Kommuner og anleggseiere bør være klar over dette i sine vurderinger. Det er imidlertid ikke naturlig for staten å gjøre slik relativt ambisiøse mål direkte juridisk bindende. I illustrasjon 1, gjenfinnes nasjonale mål og grenseverdien i forskriften lenger til høyre på x-aksen og lenger opp på effektkurven.

Miljøverndepartementet anbefaler i rundskriv T-2/98, Nasjonale mål og interesser i kommune- og fylkesplanleggingen, at nasjonale mål bør legges til grunn i vurderinger av arealbruk og andre planspørsmål.

De anbefalte luftkvalitetskriteriene skal legges til grunn ved vurdering om såkalte vedlegg II tiltak skal konsekvensvurderes, jf. §4,5a i forskrift om konsekvensutredning eller plan- og bygningsloven kap. VII-a.

I forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk (byggforskriften-TEK §8-32 Luftkvalitet) sier man om plassering av bygninger og ventilasjon og uteluftens kvalitet: "Bygning og bygningens ventilasjonsanlegg skal plasseres og utformes med hensyn til uteluftens kvalitet. Dersom uteluften ikke er tilfredsstillende ren med hensyn til helserisiko eller risiko for tilsmussing av ventilasjonsinstallasjoner, skal den renses før den tilføres bygning." Tilfredsstillende ren med hensyn til helserisiko må tolkes som nivået i de anbefalte luftkvalitetskriteriene. De kan imidlertid fravikes hvis andre tungtveiende samfunnshensyn tilsier det.

Illustrasjon 1: *Forholdet mellom Statens forurensningstilsyns og Folkehelseinstituttets luftkvalitetskriterier, nasjonale mål og forskriftens grenseverdi. Illustrasjonen viser de tre ambisjonsnivåene og at man ved fastsettelsen av både nasjonale mål og forskriftens grenseverdi har aksepterer et visst omfang av helsevirkninger.*

1.7. Hvilke krav stilles og hvem har ansvaret?

(§§ 2 og 6) I forskriften stilles det minimumskrav til kvaliteten på all utendørs luft for nærmere angitte stoffer.

Luft i tunneler, parkeringshus o.l. anses i denne sammenheng ikke som utendørs luft og omfattes derfor ikke av forskriftens virkeområde. Utendørs luft inne på industriområder omfattes heller ikke av denne forskriften.

(§§ 7, 8, 10) Det stilles krav om måling/beregning, rapportering, tiltaksvurderinger og tiltaksgjennomføringer for å sikre at minstekravene til luftkvalitet blir overholdt. Kravene utløses når konsentrasjonene i luft overskrider ulike grenseverdier og/eller terskler.

(§§ 3 og 4) Kravene stilles til to hovedgrupper aktører:

- forurensere
- forurensningsmyndighetene

Kommunene er forurensningsmyndighet. Det betyr at kommunene skal sørge for at de ulike bestemmelsene i forskriften følges opp, eventuelt ved bruk av pålegg.

Forurenser er i forskriften definert som eiere av anlegg hvor det foregår forurensende aktivitet. Forskriften regulerer dermed ikke utslippet fra det enkelte kjøretøy eller forbrenningsanlegg direkte, men summen av utslippene som bidrar til dårlig luftkvalitet. Hovedregelen er at krav og plikter i forskriften legges på de som eier de arealer og anlegg hvor det skjer aktivitet som gir utslipp.

Ett unntak er det fra denne hovedregelen: Eiere av mindre fyringsanlegg, slik som boligeiere, blir kun ansvarlige for plikter som blir pålagt av kommunen som forurensningsmyndighet. Grensen for hva som er små anlegg i denne sammenheng framgår av f-loven §8. For større forbrenningsanlegg er enten fylkesmannen eller SFT myndighet.

Denne måten å fordele ansvar og plikter på betyr blant annet at en kommune i tillegg til å være forurensningsmyndighet, også er forurenser fordi de eier veier, havneområder, etc. Andre anleggseiere er eiere av industribedrifter, annen næringsvirksomhet og Staten ved blant annet Statens vegvesen.

En annen viktig innretning i forskriften er at alle veier innenfor et geografisk avgrenset område ses på som ett kildebidrag til luftforurensingen, selv om det er flere eier av veiene. Andre anlegg med forurensende aktivitet som omfattes av forskriften er fysisk sammenhengende havneområder, flyplasser og andre transportterminaler.

Et eksempel på en situasjon hvor utslipp fra vegtrafikk dominerer:

Målinger viser at luftkvaliteten overskrider grenseverdien. Det utløser krav om å gjennomføre tiltak. Eneste utslippskilde i området er kjøretøy som trafikkerer et nettverk av veier – kommunale, fylkeskommunale og statlige. Tiltakskravet stilles da til ***eierne av veiene*** *innenfor dette område.*

Det er kommunens ansvar som forurensningsmyndighet å sørge for at anleggseierne samarbeider og at det gjøres en fordeling av ansvar mellom de ulike veieiere. Det er anleggseierne (inkl. kommunen) som har ansvar for å gjennomføre tiltak eller sørge for at tiltak gjennomføres, slik at det samlede utslippet fra dette anlegget ikke er høyere enn at luftkvaliteten i områdene rundt tilfredstiller grenseverdiene. Det er naturlig at de veieiere som bidrar med de største andelene til konsentrasjonene bærer den største byrden ved gjennomføring av tiltak.

Kostnadene ved gjennomføring av tiltakene deles mellom veieierne på den måten som de blir enige om, men med utgangspunkt i de ulike veienes bidrag til konsentrasjonene. Veieierne kan velte kostnaden ved gjennomføringen av tiltakene over på de kjørende, hvis dette er mest hensiktsmessig og veieierne rår over de virkemidler som er nødvendige for å kunne gjøre dette.

Hvis veierne ikke blir enige seg i mellom avgjøres saken av SFT.

2. Grenseverdier og øvrige forhold som utløser plikter

Forskriften stiller minimumskrav til luftkvalitet som skal overholdes innen gitte tidspunkt. I tillegg innføres det ulike konsentrasjonsnivåer som utløser ulike plikter. Nedenfor er det gitt en forklaring på både hvordan grenseverdiene skal tolkes og forholdet til de ulike andre kriteriene.

2.1. Hva er grenseverdiene for luftkvalitet og hvordan skal de forstås?

Måten grenseverdiene i forskriften er formulert på medfører at man i forvaltningen av luftkvaliteten legger vekt på gjennomsnittsnivåer og forurensningsforholdene gjennom hele året og over flere år. Dette er noe annerledes enn i tidligere norsk lovgivning der det kun ble satt krav om ikke å overskride maksimalkonsentrasjoner.

I tillegg til grenseverdiene innfører forskriften en rekke andre kriterier som utløser ulike plikter. Kriteriene skal blant annet sikre tilstrekkelig dekning av målinger og tidlig vurdering av om det er fare for overskridelser av grenseverdiene. Det er gitt nærmere forklaring på de ulike kriteriene i nedenfor.

(§ 6) **Grenseverdiene** er angitt som en kombinasjon av en konsentrasjonsgrense og et maksimalt antall ganger i løpet av et kalenderår som denne kan overskrides. Dette varierer fra stoff til stoff. Det er fastsatt en frist for overholdelse av grenseverdiene. Konsentrasjonsgrensene for de ulike stoffene er angitt som gjennomsnittsnivå for flere ulike midlingstider (en time, åtte timer, et døgn eller et kalenderår). Grunnen til at det er gitt grenseverdier for forskjellige midlingstider og fastsatt ulike antall tillatte overskridelser er at flere av stoffene gir akutte virkninger ved kortvarige høye konsentrasjoner, og virkninger som skyldes langvarig eksponering for varierende konsentrasjoner.

Et eksempel er grenseverdiene for partikler mindre enn 10 mikrometer (PM_{10}) som skal oppfylles innen 1. januar 2005. Grenseverdien er angitt som 50 $\mu g/m^3$ døgnmiddel som ikke skal overskrides mer enn 35 ganger i løpet av et kalenderår. Alle grenseverdier er gjengitt i illustrasjonen nedenfor. Grenseverdien for PM_{10} skal forstås slik at konsentrasjonen i det døgnet som har den 36. høyeste PM_{10}-konsentrasjonen i løpet av et kalender år ikke må være høyere enn 50 $\mu g/m^3$. Det er for PM_{10} også gitt en grenseverdi for gjennomsnittskonsentrasjonen for et helt kalenderår som ikke skal overskrides.

Illustrasjon 2: *Minimumskrav til luftkvalitet - grenseverdier. Grenseverdiene er definert som et konsentrasjonsnivå og et visst antall ganger dette nivået kan overskrides. Flere overskridelser skal ikke forekomme, og tiltak må iverksettes hvis det er fare for at det vil skje.*

Stoff	Midlingstid	Grenseverdier		Dato for oppnåelse av grenseverdiene
		Grenseverdiene (konsentrasjons-grensen)	Antall tillatte overskridelser av konsentrasjons-grensen	
Svoveldioksid				
1. Timegrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse.	1 time	350 μg/m^3	Grenseverdien kan overskrides inntil 24 ganger pr. kalenderår.	1. januar 2005
2. Døgngrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse.	1 døgn (fast)	125 μg/m^3	Grenseverdien kan overskrides inntil 3 ganger pr. kalenderår.	1. januar 2005
3. Grenseverdi for beskyttelse av økosystemet.	Kalenderår og i vinterperioden (1/10 – 31/3).	20 μg/m^3		Fra forskriftens ikrafttredelse
Nitrogendioksid og nitrogenoksid				
1. Timegrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse.	1 time	200 μg/m^3 NO_2	Grenseverdien kan overskrides inntil 18 ganger pr. kalenderår.	1. januar 2010
2. Årsgrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse.	Kalenderår	40 μg/m^3 NO_2		1. januar 2010
3. Grenseverdi for beskyttelse av vegetasjonen.	Kalenderår	30 μg/m^3 NO_x		Fra forskriftens ikrafttredelse
Svevestøv PM_{10}				
1. Døgngrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse.	1 døgn (fast)	50 μg/m^3	Grenseverdien kan overskrides inntil 35 ganger pr. år.	1. januar 2005
2. Årsgrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse.	Kalenderår	40 μg/m^3		1. januar 2005
Bly				
Årsgrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse.	Kalenderår	0,5 μg/m^3		Fra forskriftens ikrafttredelse
Benzen				
Årsgrenseverdi for beskyttelse av menneskets helse	Kalenderår	5 μg/m^3		1. januar 2010
Karbonmonoksid				
Grenseverdi for beskyttelse av menneskets helse	Max. daglig 8-timers gjennomsnitt[1]	10 mg/m^3		1. januar 2005

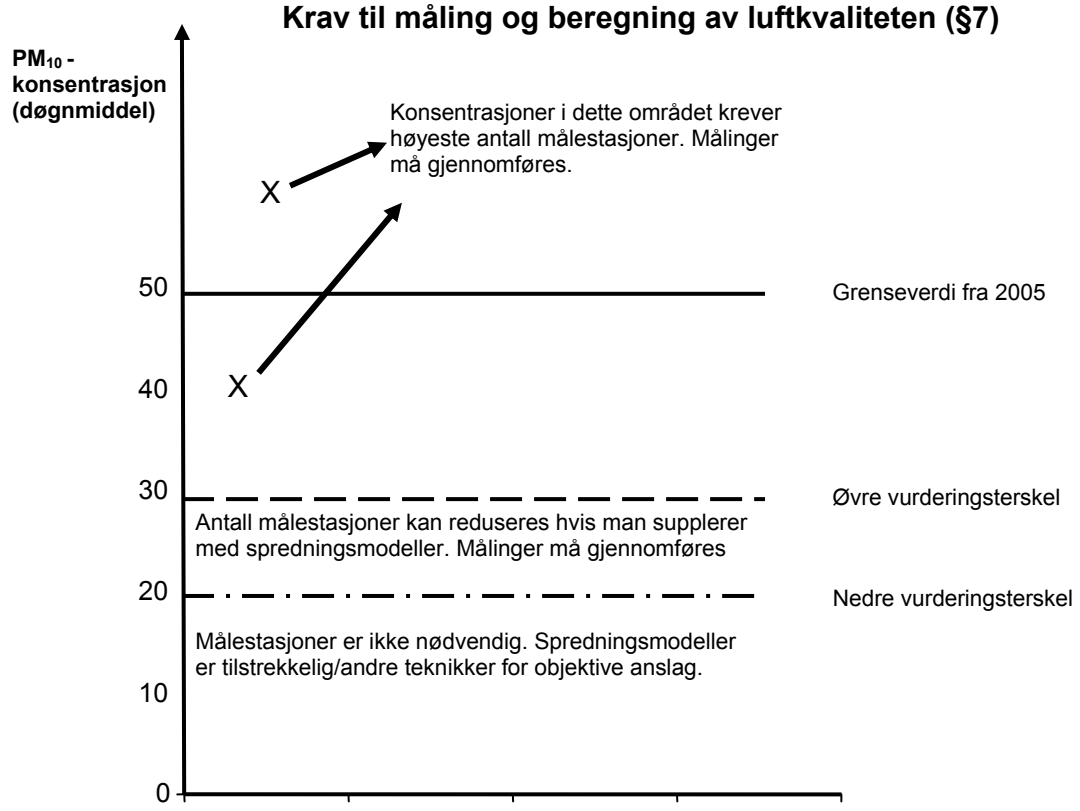
[1] Det høyeste glidende 8-timers gjennomsnittet innenfor hvert døgn

2.2. Når utløser forskriften plikter?

2.2.1 Vurderingsterskler, målinger, beregninger og tiltaksutredninger

(§7) Anleggseiere som forurensere og kommunene som forurensningsmyndighet må å ha oversikt over luftkvaliteten i sine områder for å kunne avgjøre hvilke plikter forskriften utløser. For å avgjøre i hvilke tilfeller det skal foretas målinger og sikre et minimumsnivå på måleprogrammene innfører forskriften en **øvre og nedre vurderingsterskel.** Vurderingstersklene er konsentrasjonsnivåer som er lavere enn grenseverdiene.

I vedlegg 1, illustrasjon V1-2, er vurderingstersklene for alle stoffer angitt. Disse tersklene er bestemmende for hvordan og når kartlegging av luftkvaliteten skal gjennomføres. Det er i illustrasjon 3 angitt hva som er hovedregelen for krav til målinger, beregninger eller vurderinger ved ulike forurensningsnivåer. Nærmere forklaring og beskrivelse av hovedregelen og minimumskravene til måleprogram mm. er gitt i del 4. Ytterligere detaljer om plassering, prosedyrer, kvalitetssikring, rapportering av måledata, mm. er gitt i "Håndbok for kvalitetssystem for luftforurensningsdata i Norge".

Illustrasjon 3: *Forholdet mellom vurderingsterskel og grenseverdi for PM_{10} gjeldende fra 01.01. 2005.*

(§§6, 7 og 8) Etter tidspunktene for overholdelse av grenseverdiene utløser overskridelse av **øvre vurderingsterskel** krav om nærmere vurderinger av den framtidige utvikling av luftkvaliteten, framskrivning. Vurderinger skal sikre at man har oversikt over trendene i utviklingen for tidlig å avdekke eventuell fare for overskridelse av grenseverdiene.

2.2.2 Toleransemarginer og plikt om tiltaksvurdering og utredning

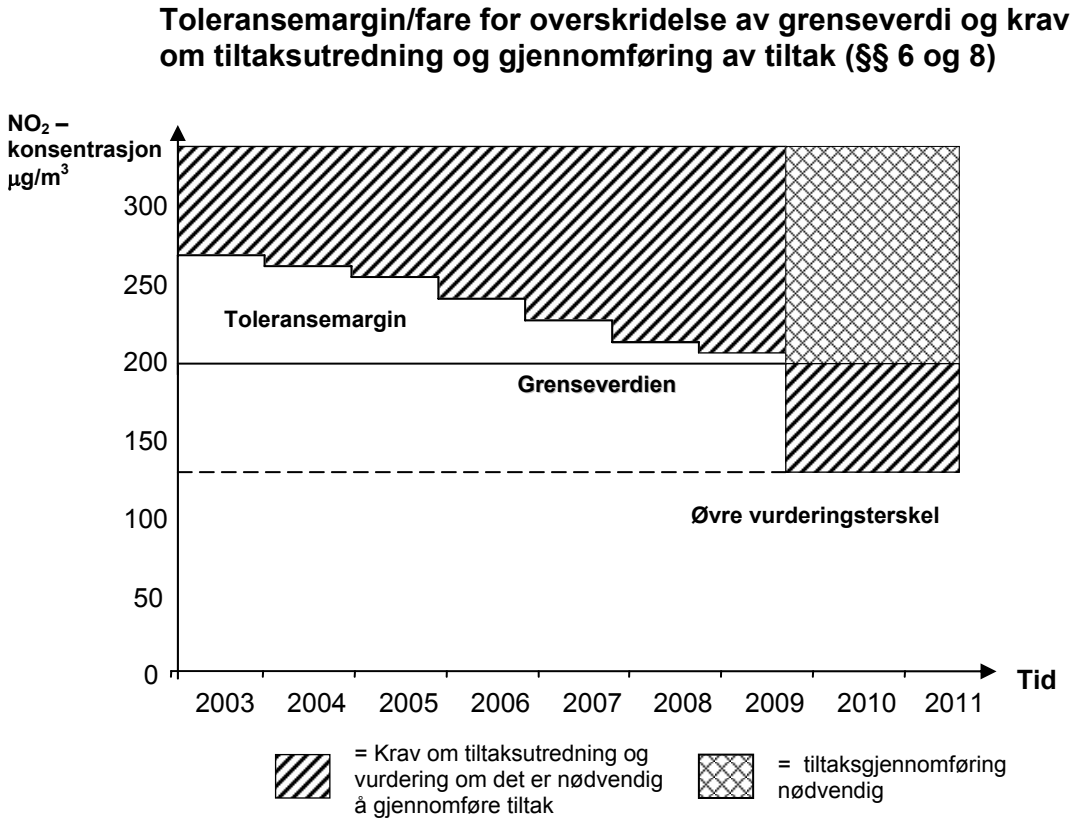
(§§6 og 8)

Grenseverdiene skal ikke overskrides etter tidspunkt for overholdelse. Det er derfor sentralt å kunne fastslå i god tid før fristens utløp om det er fare for overskridelser eller ikke. Ved fare for overskridelse skal det gjennomføres tiltaksutredninger og vurderes om det er nødvendig å iverksette tiltak. Det kan ofte være nødvendig å iverksette virkemidler og tiltak i god tid før tidspunkt for overholdelse fordi det kan ta tid før det oppnås tilstrekkelig effekt av tiltaket. Se eget kapittel for nærmere beskrivelse av hva en tiltaksutredning bør inneholde og hvordan arbeidet med denne kan organiseres.

For å vurdere om det er fare for overskridelse av grenseverdien, innfører forskriften størrelsen **toleransemargin.** Denne marginen er et tillegg til grenseverdiens konsentrasjonsnivå. Hvis målinger viser at toleransemarginen overskrides, er det fare for at grenseverdien ikke oppnås innen det lovbestemte tidspunktet.

Toleransemarginen reduseres hvert år og er null på tidspunktet for overholdelse av grenseverdien. Illustrasjon 2 gir et eksempel på forholdet mellom toleransemarginen og grenseverdien for NO_2. I vedlegg 1, illustrasjon V1-3, er toleransemarginene for alle stoffer angitt.

Etter tidspunkt for overholdelse av grenseverdien utløser overskridelse av øvre vurderingsterskel krav om ytterligere vurderinger av framtidig utvikling (framskrivninger) av luftkvaliteten. Disse vurderingene skal sikre at grenseverdiene overholdes på lang sikt. Viser vurderingene at konsentrasjonene er økende, vil det være fare for at grenseverdiene kan bli overskredet og det skal iverksettes en tiltaksvurdering. En tiltaksvurdering er en enkel gjennomgang av hvilke tiltak som kan være aktuelle innenfor ulike utslippskilder. En slik vurdering inneholder derfor ikke en nøyaktig analyse av kostnader og kvantifisering av reduksjonspotensial, men skal basere seg på anslag og erfaring.

Illustrasjon 4: *Forholdet mellom toleransemargin, grenseverdi og øvre vurderingsterskel. Toleransemarginen anvendes for å avgjøre om det er fare for overskridelse av grenseverdien, og som utløsende for krav om tiltaksutredning.*

2.2.3 Alarmterskler og informasjonstiltak

(§9) Spesielt høye konsentrasjoner kan selv over korte tidsrom medføre at følsomme befolkningsgrupper bør treffe forhåndsregler. For å sikre informasjon til offentligheten om slike episoder er det innført krav og plikter knyttet til noen **alarmterskler**. Overskrides alarmtersklene i minst 3 sammenhengende timer på steder/målepunkter som er representative for luftkvaliteten i minst 100 km^2 eller en hel sone, skal kommunen varsle befolkningen. Kommunen kan utpeke f.eks. en anleggseier til å stå for dette varslingsarbeidet.

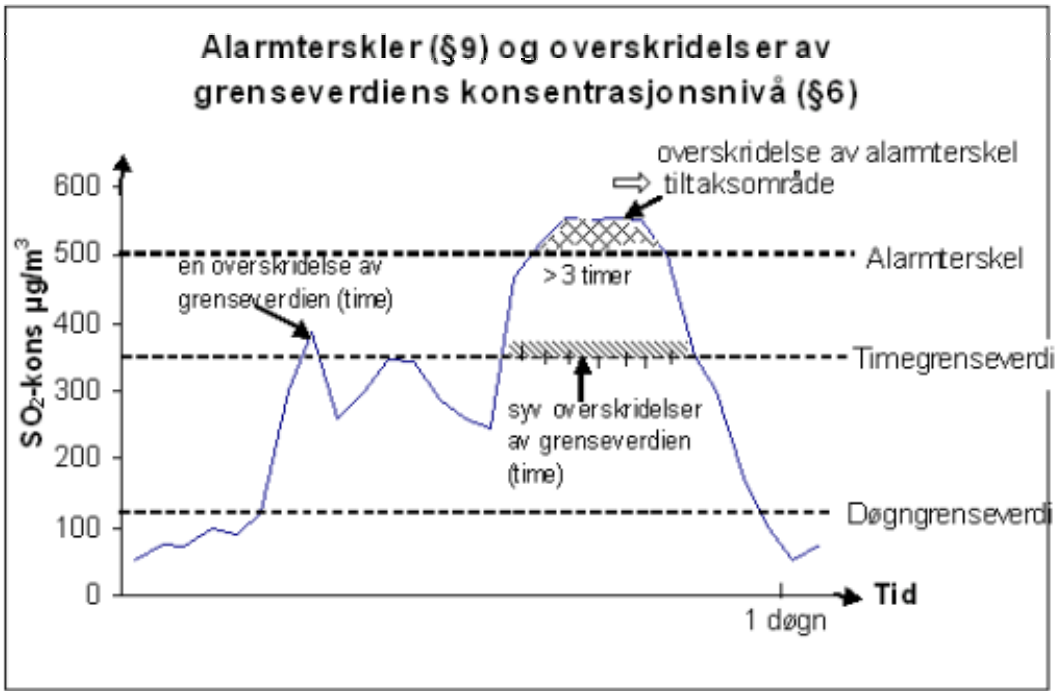
Hvilke informasjonstiltak som kreves er beskrevet i del 5 om tiltaksutredninger og tiltak.

Det er stor avstand mellom alarmterskler og grenseverdier. Dette er skissert i illustrasjon 4 nedenfor.

Alarmtersklene er:

- 500 µg/m^3 SO_2 over en 3-timers periode
- 400 µg/m^3 NO_2 over en 3-timers periode

SFT regner ut fra dagens kunnskap ikke med overskridelser av alarmterskelenen i Norge under vanlige driftsforhold. Dette fritar selvsagt ikke eierne av aktuelle kilder for ansvaret for å følge opp bestemmelsen om slike situasjoner likevel skulle oppstå.

Illustrasjon 5: *Alarmterskel utløser krav om informasjonstiltak overfor allmennheten. Skissen viser forholdet mellom alarmterskel og grenseverdier for SO_2*

3. Ny fordeling av myndighet, ansvar og plikter

3.1. Hvem er forurensningsmyndighet?

(§4, 5) Kommunen er forurensningsmyndighet
og har ansvaret for:

- etablering av målestasjoner
- gjennomføring av målinger/beregninger
- tiltaksutredninger
- rapportering av data om luftkvaliteten

Miljøverndepartementet og Statens forurensingstilsyn er overordnet myndighet for at internasjonale forpliktelser følges opp, for å gi pålegg (om nødvendig) om at anleggseiere skal samarbeide om og dele kostnadene ved tiltaksgjennomføring og er klageinstans for kommunale vedtak om pålegg om gjennomføring og kostnadsdekning av tiltak

Forurensningsloven § 81 sikrer Miljøverndepartementet instruksjonsmyndighet i saker der kommunen er forurensningsmyndighet.

3.2. Hvem er forurenserne og hva krever forskriften av disse?

(§3) Anleggseier som bidrar vesentlig til forurensningskonsentrasjonen har flere plikter enn de som bidrar lite. Som hovedregel vil et vesentlig bidrag være 20 prosent eller mer av lokalt skapte konsentrasjoner. Kun lokalt skapte bidrag skal medregnes i vurderingene av vesentlig bidrag. Det betyr at langtransporterte luftforurensninger og regionale bidrag skal trekkes fra den målte totalkonsentrasjonen før hver kildes andel beregnes.

Eiere av anlegg som bidrar vesentlig til fare for overskridelser av grenseverdiene i et område skal:

- medvirke til målinger, beregninger og tiltaksutredninger
- sørge for å gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre at grenseverdiene blir overholdt
- dekke sin del av kostnadene forbundet med gjennomføringen av tiltak.

Det er uhensiktsmessig at hver enkelt anleggseier etablerer egne målestasjoner, egne beregningsmodeller eller utfører egne separate tiltaksanalyser. Kommunen har derfor et hovedansvar for at målinger, beregninger og tiltaksutredninger gjennomføres og for at arbeidet koordineres.

Selv om kommunen har hovedansvaret kan likevel anleggseier ta initiativ overfor kommunen for å få startet opp arbeidet. Spesielt gjelder dette anleggseiere som har indikasjoner på at de er en vesentlig bidragsyter til konsentrasjonene.

Alle anleggseiere som bidrar til konsentrasjonene i et område skal:

- medvirke til å gjennomføre målinger, beregninger og tiltaksutredninger

Alle anleggeseiere innenfor et område bør delta i et samarbeid med kommunen, og etablere en struktur for det videre arbeidet. Viktige spørsmål bør avgjøres i dette samarbeidsforumet, som for eksempel:

- Hvor skal målestasjoner plasseres?
- Hvor mange målestasjoner er hensiktsmessig/nødvendig (utover minimumskravet i forskriften)?

- Hvilke områder er målestasjonene representative for?
- Hvor enkle eller komplekse spredningsmodeller bør etableres og hvem skal gjøre beregningene?
- Hvem skal fremskaffe nødvendig bakgrunnsdata i forbindelse med modellarbeid og tiltaksutredninger?
- Hvilke tiltak bør prioriteres først for gjennomføring hvis dette blir nødvendig?
- Hvem har ansvar for nærmere planlegging og gjennomføring av tiltakene?
- Hvordan skal fordelingen av kostnadene være?
- Etc.

Måle- og beregningsresultatene vil klargjøre hvor store andeler de ulike anleggene bidrar med.

3.3. Hva kreves av konsesjonsbelagt industri?

Plikter etter forskrift om lokal luftkvalitet omfatter også virksomhet som er konsesjonspliktig etter forurensningsloven § 11. Det innebærer at disse virksomhetene må følge forskriftens krav i tillegg til de vilkår som følger av en utslippstillatelse.

Noen industribedrifter kan ha utslipp som er tillatt etter utslippstillatelse (konsesjon) gitt i medhold av forurensningslovens § 11. Likevel kan bidra til overskridelse eller fare for overskridelse av forskriftens grenseverdier. Det kan bety at bedriften må gjennomføre utslippreduksjoner som går lenger enn de krav som følger av utslipptillatelsen.

Det vil være kommunen som i første rekke har kontakt med virksomheten gjennom det arbeidet kommunen organiserer/koordinerer rundt oppfølgingen av forskrift om lokal luftkvalitet. Kommunen bør forsøke å komme til enighet med virksomheten om gjennomføring av tiltak.

For å hindre at både kommunen og Statens forurensningstilsyn/fylkesmannen regulerer det samme utslippet er følgende regel gitt i forskriften § 4, 3 ledd:

”Pålegg om gjennomføring av tiltak for å sikre overholdelse av grenseverdiene i §6 til konsesjonspliktig virksomhet skal imidlertid kun gis av den forurensningsmyndighet som har gitt tillatelsen.”

Det betyr at der Statens forurensningstilsyn eller fylkesmannen er forurensningsmyndighet og gir utslippstillatelse (konsesjon) etter forurensningsloven § 11, så er det bare disse instanser som kan gi pålegg om gjennomføring av tiltak for å sikre overholdelse av grenseverdiene i §6. Kommunen kan anmode Statens forurensningstilsyn eller fylkesmannen om å gi slike pålegg hvis ikke enighet blir oppnådd med virksomheten.

Eksempel:
Hvordan håndteres en situasjonen der en virksomhet driver i samsvar med konsesjonsvilkår gitt av Fylkesmannen men i konflikt med forskriften?

Grenseverdiene i forskrift om lokal luftkvalitet innebærer en skjerping av kravene som følger av den tidligere grenseverdiforskriften. Det er også slik at selv om industriens utslipp er tilnærmet konstant, kan en økning i utslippet fra andre kilder føre til fare for overskridelse av en eller flere grenseverdier.

Fordi det er fare for overskridelse av grenseverdier skal det gjennomføres en tiltaksutredning etter § 8 i forskriften. Alle kilder i området vil måtte inngå i en kartlegging for å få en fullstendig oversikt over de ulike bidragene til den lokale luftkvaliteten. For en virksomhet med utslippstillatelse vil antagelig svært mye av den informasjonen som er nødvendig for å gjennomføre en god tiltaksutredning være tilgjengelig, dvs. utslippenes størrelse, tidsprofil, framtidig utvikling, mulige tiltak, kostnader ved tiltakene, mv.

Viser utredningen at tiltak ved virksomheten er av de mest kostnadseffektive i området, kan det være hensiktsmessig at denne virksomheten gjennomfører tiltakene til tross for at utslippene reduseres langt under den opprinnelige utslippstillatelsen.

En samordnet oppfølging av luftforurensningen mellom berørte myndigheter og den forurensende virksomheten gir erfaringsmessig den mest effektive tiltaksgjennomføringen. Hvis kommunen likevel ikke kommer til enighet med virksomheten om gjennomføring av tiltakene bør kommunen kontakte konsesjonsmyndigheten, i dette tilfelle Fylkesmannen, for å drøfte spørsmålet om evnt. pålegg fra Fylkesmannen. Fylkesmannen kan deretter gi pålegg om gjennomføring av tiltakene hvis ikke annen enighet oppnås med virksomheten.

3.4. Hva krever forskriften av kommunen?

3.4.1 Kommunen som myndighet og forurenser

Kommunen er både forurensningsmyndighet og forurenser (anleggseier) og det er en viss fare for rollesammenblanding. En slik fare for sammenblanding av roller må ikke føre til at kommunen favoriserer seg selv, slik at privatpersoner og bedrifter blir utsatt for usaklig forskjellsbehandling. Det bør ikke oppstå troverdighetsproblemer i forhold til kommunens myndighetsutøvelse overfor innbyggere, bedrifter, statlige etater eller i saker der forurensningsproblemet vedkommer flere kommuner. Det er kommunens ansvar å iverksette tiltak for å bygge opp tillit overfor alle berørte aktører. Delegering av myndighet med gode retningslinjer og prosedyrer, fastsettelse av lokale forskrifter, aktiv bruk av planprosesser og god dokumentasjon av forurensning fra kommunens egen virksomhet kan være ulike tiltak som kan bygge opp tilliten.

3.4.2 Kommunen er forurensningsmyndighet

(§§ 4 og 5) Kommunen er forurensningsmyndighet og har ansvaret for:

- etablering av målestasjoner
- gjennomføring av målinger/beregninger
- tiltaksutredninger
- rapportering av data om luftkvaliteten

Arbeidet skal gjøres i samarbeid og samråd med anleggseiere, bl.a. gjennom høringer. Det er kommunen som skal ta initiativet. Kommunen kan om nødvendig gi pålegg for å sikre at forskriftens krav overholdes og plikter gjennomføres.

I kommunen utøves myndighet etter forurensningslovgivningen av kommunestyret, jf. kommuneloven §6. Hvis myndighet skal utøves av andre organer enn kommunestyret, må myndighet delegeres fra kommunestyret til vedkommende organ. Kommunestyret kan delegere hele eller deler av sin myndighet til å treffe enkeltvedtak til:

- formannskap, kommunal nemnd eller utvalg, administrasjonssjef eller leder for forvaltningsgren i kommunen, jf kommunelovens bestemmelser
- kommunale eller interkommunale selskaper når særlige hensyn taler for det, jf. forurensningsloven §83.

Med begrepet særlige hensyn markerer loven at delegering til kommunale/interkommunale selskaper er unntaket og ikke hovedregelen. Kommunen må begrunne på en god måte hvorfor de ikke ønsker å følge hovedregelen. Sterke praktiske behov kan tale for å avvike fra hovedregelen og delegere myndighet til for eksempel interkommunale selskaper. Det kan blant annet oppnås økt effektivitet, bedre økonomi og ensartet praksis ved samarbeid over kommunegrensene, skille mellom forurensningsmyndighet og forurenser, skille kontroll/tilsyn fra annen myndighetsutøvelse.

Det er ingen formelle krav knyttet til delegering av myndighet. For at det ikke skal oppstå tvil om hvorvidt myndighet er delegert, til hvem og på hvilke vilkår, bør delegering likevel skje skriftlig og beskrive hvilken myndighet som delegeres (paragrafene). Gjennom generelle retningslinjer, direktiver og i visse tilfeller lokale forskrifter kan kommunestyret instruere den som blir delegert myndighet.

3.4.3 Kommunestyret er klagenemnd

Dersom kommunestyret har delegert myndighet til å treffe enkeltvedtak videre til for eksempel adminstrasjonsjef er kommunestyret klageinstans. Kommunestyret kan eventuelt opprette en særskilt klagenemnd for behandling av slike saker. For klager på de fleste kommunale enkeltvedtak vil klagen bli endelig avgjort av kommunestyret eller særskilt klagenemnd. For vedtak fattet av kommunestyret selv, er fylkesmannen klageinnstans.

Det er imidlertid noen unntak der forskriften gjør Statens forurensningstilsyn eller Miljøverndepartementet til klageinstans. Dette er det redegjort nærmere for i eget kapittel.

3.4.4 Kommunen er anleggseier

Kommunen er også anleggseier og er pålagt de samme plikter som enhver annen anleggseier. Eksempler på anlegg er kommunale veier, kommunalt eide anlegg for søppelforbrenning, fjernvarme, havneområder, etc.

Kommunen har også ansvaret for summen av utslipp fra alle mindre fyringsanlegg (peiser, vedovner, parafinbrennere, små oljefyrer, mm.). Til sammen kan disse kildene i enkelte områder bidra vesentlig til konsentrasjonene. Tiltak overfor disse kilder kan gjennomføres ved hjelp av f.eks. en kommunal forskrift som regulerer utslippsmengder ved økonomiske virkemidler som avgifter eller støtteordninger, eller f.eks. ved tilrettelegging for fjernvarme.

Kommunen kan ikke vedta forskrifter eller enkeltvedtak med restriksjoner på bruk av mindre fyringsanlegg som medfører at kapasiteten på det lokale eller nasjonale strømnettet overbelastes. For å sikre at lokal forskrift ikke skaper problemer skal utkast til slik forskrift alltid sendes på høring til det lokale nettselskapet og til Olje- og energidepartementet. For å

sikre at enkeltvedtak heller ikke skal få slik effekt kan enkeltvedtak om restriksjoner på bruk av mindre fyringsanlegg påklages Statens forurensningstilsyn.

3.5. Hvordan kan kostnadene dekkes og fordeles?

(§5) Kommunen kan pålegge anleggseiere å dekke kostnadene ved gjennomføring av:

- tiltak overfor mindre fyringsanlegg (§3 jf. §6)
- målinger og beregninger (§7)
- tiltaksutredninger (§8)
- plikter vedrørende informasjonsopplegg (§9)
- rapportering, dokumentasjon, tilsyn (§10)

Kostnader ved tiltak for å redusere egne utslipp dekkes som hovedregel av kildeeieren selv som ellers i forurensningspolitikken. Kommunens kostnader til bl.a. koordinering, måling og andre fellesaktiviteter fordeles mellom kildeeierne. Denne kostnadsfordelingen kan gjøres ved at kommunen og eierne av de ulike anleggene sammen blir enige om en fordelingsnøkkel. Hvis man ikke finner en enkel metode for kostnadsdeling er prinsippene for kostnadsdeling gitt i forskriftens § 5. Hovedregelen er at en anleggseier skal dekke en kostnadsandel tilsvarende den andelen anleggseier bidrar med til konsentrasjonen innenfor et nærmere avgrenset område.

Hvis man ikke kommer til enighet kan eiere av anlegg som bidrar vesentlig til fare for overskridelse av grenseverdiene pålegges å dekke kostnadene ved gjennomføringen av de tiltak som er nødvendig for å sikre at grenseverdier og krav i henhold til forskriften blir overholdt.

Kommunestyret kan også gi forskrift om gebyrer for saksbehandling og kontroll etter forskrift om lokal luftforurensning. Gebyrer kan kreves av alle anleggseiere i henhold til §3, også eiere av mindre fyringsanlegg. Utarbeidelse av lokal forskrift skal følge forvaltningslovens kap. 7 vedrørende kommunalt forskriftsarbeid.

Statens forurensningstilsyn kan i spesielle tilfeller gi pålegg om kostnadsdekning og -fordeling av kostnader ved tiltak som er nødvendig for å overholde grenseverdiene i §6. Pålegg om en annen fordeling av tiltakskostnader enn at hver betaler sine egne tiltak kan være aktuelt dersom det er store samfunnsøkonomiske gevinster forbundet med å gjennomføre en annen kombinasjon av tiltak enn det partene lokalt har klart å bli enige om.

3.6. Hvem avgjør og hvordan fastslås det om det foreligger overskridelser?

(§§ 4 og 10) Det er kommunen som på bakgrunn av måleresultater skal avgjøre om det foreligger overskridelser av grenseverdier eller andre terskler som utløser ulike plikter i henhold til forskriften. Denne avgjørelsen er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages.

For å kunne fastslå om det foreligger overskridelser må det foreligge målinger for minst ett kalenderår. Det er ikke tilstrekkelig med beregninger, men beregninger kan brukes som støtte for målingene.

For å vurdere hvilket område som vil bli omfattet av overskridelsen i tillegg til målepunktet, må det gjennomføres spredningsberegninger av luftkvaliteten over et større område. Det er kommunen som skal sørge for at det utføres beregninger, men det er anleggseiere som skal bekoste dem.

Måle- og beregningsdata skal legges inn i en sentral database. Denne databasen er tilgjengelig for alle kommuner, slik at kommuner som selv ikke utfører målinger og eventuelt beregninger, kan følge med på utviklingen i de målepunktene som er plassert i andre kommuner i samme sone. Kommunene innen en sone avgjør i samråd med SFT og referanselaboratoriet hvilke målepunkter som er representative for andre områder i sonen hvor det ikke er etablert målestasjoner. Man bør her også avgjøre hvor store områder målepunktene er representative for.

Anleggseiere har et selvstendig ansvar for å følge med på luftkvaliteten og om det er overskridelser eller ikke innenfor det område hvor anleggets utslipp bidrar til konsentrasjonene (influensområde). Anleggseierne må derfor følge med på de måledata og eventuelle beregninger som er tilgjengelige gjennom den nasjonale sentrale databasen.

4. Måling, overvåkning, dokumentasjon og rapportering

(§§ 3, 4, 7 og 10) **Hvem skal overvåke og måle luftkvaliteten?**

Kommunen har hovedansvaret og skal sørge for etablering av målestasjoner, gjennomføring av målinger og beregninger. Dette skal gjøres i samråd med anleggseiere. Kommunen skal også sørge for at måleresultater rutinemessig rapporteres til en sentral database.

Det betyr at kommunen kan sette arbeidet med overvåkning, måling og rapportering bort til eksterne konsulenter/institusjoner eller større anleggseiere som Statens vegvesen, men at den likevel har ansvaret for å føre kontroll med at arbeidet utføres i henhold til forskriften og i tråd med "Håndbok for kvalitetssystem for luftforurensningsdata i Norge" (utarbeidet av SFT og VD).

4.1. Hvor mange målestasjoner skal det være?

(§ 7) Forskriften setter **minimumskrav til nasjonalt målenettverk** med utgangspunkt i en **soneinndeling** av Norge og kunnskap om luftkvaliteten i de ulike sonene.

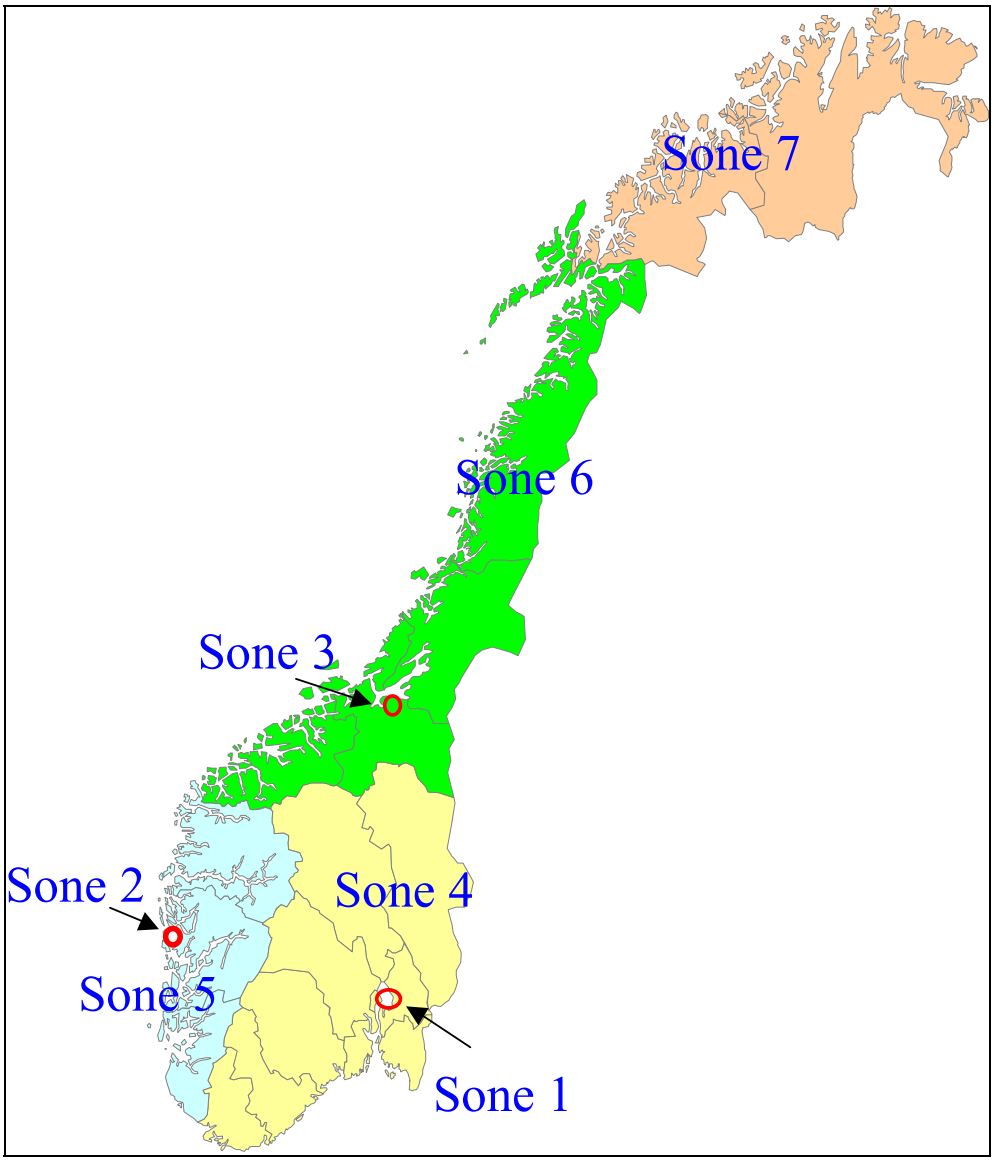
Konsentrasjonsnivåene i hver sone sett i forhold til vurderingstersklene og befolkningsmengden, er dimensjonerende for antall målestasjoner som minimum kreves (se illustrasjon 9).

Statens forurensningstilsyn har foretatt en soneinndeling basert på en innledende vurdering av luftkvaliteten i Norge (NILU-rapport OR 46/2000) og avveininger i forhold til klimavariasjoner, befolkningsstruktur, administrative grenser, kostnader, områder med de største problemene og sammenlignbarhet med andre land. Norge er på denne bakgrunn inndelt i sju soner, tre bysoner og 4 regionsoner. Soneinndelingen er vist på kartet i illustrasjon 8.

De tre Bysonene er tre såkalte "agglomerater" i EU-regelverkets forstand, dvs. større byområder (vanligvis med mer enn 250.000 innbyggere):
Sone 1: Oslo, inkl. Asker, Bærum, Lørenskog, Skedsmo, Oppegård, Ski, Lier og Drammen
Sone 2: Bergen
Sone 3: Trondheim, inkl. Malvik

Det er fire **regionsonene** er:
Sone 4: Østfold, Hedmark, Oppland, Akershus, Buskerud, Vestfold, Telemark og Agder-fylkene (unntatt sone 1, Oslo mm.)
Sone 5: Rogaland, Hordaland (unntatt sone 2, Bergen) og Sogn og Fjordane
Sone 6: Møre og Romsdal, Sør-Trønderlag (unntatt sone 3, Trondheim mm.), Nord-Trøndelag og Nordland
Sone 7: Troms, Finmark og Svalbard

Nærmere beskrivelse av soneinndeling og foreløpig vurderinger av luftkvaliteten i disse, finnes i NILU-rapporten (OR46/2000).

Illustrasjon 6: *Kart som viser soneinndelingen av Norge i forbindelse med forvaltning av lokal luftkvalitet*

(§7)

Hovedreglene i forskriften for etablering/fordeling av målestasjoner er:

- I soner hvor nedre vurderingsterskel er overskredet skal det foretas målinger.
- I soner hvor konsentrasjonene ligger mellom øvre og nedre vurderingsterskel kan antallet målestasjoner reduseres hvis målinger suppleres med modellberegninger.
- I soner hvor konsentrasjonene ligger under nedre vurderingsterskel er det ikke krav til målinger. Her er det tilstrekkelig med modellberegninger eller andre teknikker for objektive anslag for å vurdere luftkvaliteten.
- I større byområder skal det alltid måles SO_2 og NO_2 selv om konsentrasjonene ligger under nedre vurderingsterskel.
- Ved større punktkilder skal antall målestasjoner i området vurderes ut fra utslippsmengde, spredningsmønster og potensiell befolkningseksponering.

I tillegg til minimumskravene som er beskrevet her må kommunene og anleggseiere bruke skjønn ved vurdering av hva som er nødvendig antall og plassering for å få en god og representativ overvåkning av luftkvaliteten innen sin kommune eller sitt influensområde.

Ved etablering av målenettet kan kommunene basere seg på den innledende vurderingen av luftkvaliteten i Norge (NILU, OR 46/2000), eller be om nærmere råd fra referanselaboratoriet (hos NILU). Målenettet kan senere justeres hvis utførte målinger viser at dette er nødvendig.

Illustrasjon 7: *Hovedregelen som avgjør antall målestasjoner - ulike kombinasjoner av situasjoner (helse og vegetasjon) og befolkningsmengde/område*

Helse

Diffuse kilder:

Befolkningsmengde i større byområde eller sone (i 1000)	Antall målestasjoner ved overskridelse av øvre vurderingsterskel	Antall målestasjoner ved konsentrasjoner mellom øvre og nedre vurderingsterskel	Antall målestasjoner for SO_2 og NO_2, i større byområder hvor konsentrasjonene er lavere enn nedre vurderingsterskel
0 – 249	1	1	-
250 - 499	2	1	1
500 - 749	2	1	1
750 - 999	3	1	1
1 000 – 1 499	4	2	1
1 500 – 1 999	5	2	1
2 000 – 2 749	6	3	2
2 750 – 3 749	7	3	2

Punktkilder:	Behovet for målestasjoner (antall) skal vurderes ut fra utslippskomponenter, utslippsmengder, spredningsmønster og potensiell befolkningseksponering

Vegetasjon og økosystem

Ved overskridelse av øvre vurderingsterskel	For konsentrasjoner mellom øvre og nedre vurderingsterskel
1 stasjon hver 20 000 km^2	1 stasjon hver 40 000 km^2

4.2. Hvordan skal målestasjonene plasseres?

Et minimumskrav til målenettverk (antall) er bestemt gjennom soneinndelingen som er fastlagt i forskriften, konsentrasjonsnivåer i de ulike sonene og befolkningskonsentrasjoner i disse sonene.

Det er utarbeidet en egen kvalitetssikringshåndbok for detaljene rundt de konkrete utplasseringene, måleprosedyrer, krav til instrumenter, dekningsgrad, usikkerhet og rapportering: "Håndbok for kvalitetssystem for luftforurensningsdata i Norge". Denne skal legges til grunn for alt lokalt og sentralt arbeid med målinger og rapporteringer av data. I tillegg til kravene som er beskrevet vil det også være behov for bruk av skjønn. Når målestasjoner skal plasseres, bør man rådføre seg med Nasjonalt referanselaboratorium som ligger hos NILU.

4.3. Hvordan skal luftkvaliteten i et område rapporteres, dokumenteres og gjøres tilgjengelig?

Statens forurensningstilsyn har utarbeidet prosedyrer og metoder for rapportering, kvalitetssikring og dokumentasjon. På denne måten ønsker man å sikre at måledataene har tilfredstillende kvalitet, er sammenlignbare over tid og mellom soner. Prosedyrene og metodene skal brukes for alle målinger som gjøres i henhold til forskriften.

Kommunen skal sørge for at måle- og beregningsdata vedrørende luftkvaliteten dokumenteres, og at måledata rapporteres til en sentral database. Rapporteringen skal skje en gang i måneden til denne databasen som ligger hos NILU. Nærmere beskrivelse av prosedyrer mm. finnes i "Håndbok for kvalitetssystem for luftforurensningsdata i Norge". Oppfølgingen av kvalitetssystemet gjøres av NILU som er utnevnt til nasjonalt referanselaboratorium av SFT.

Data som legges inn i databasen vil være tilgjengelig for allmennheten, anleggseiere og alle kommuner. Kommuner som selv ikke utfører målinger vil dermed kunne følge med på utviklingen i tilsvarende og representative kommuner innen samme sone. Kommunen er pliktig til å gjøre dette for å kunne sørge for at forskriftens øvrige plikter overholdes.

5. Tiltaksvurdering og tiltaksutredning

(§§8 og 9) Før tidspunktet for overholdelse av de ulike grenseverdiene skal det utarbeides **tiltaksutredninger** i de områder der konsentrasjonen(e) er høyere enn **grenseverdien pluss evt. toleransemarginen**. Utredningen skal vise hva som er nødvendig å gjennomføre av tiltak for å overholde grenseverdiene innen de fastsatte frister. Det er ikke fastsatt noen konkrete tidsfrister for når tiltaksutredninger skal være gjennomført. Det ligger implisitt i forskriftens krav om at grenseverdiene skal overholdes ved de angitte tidspunkter og senere, at tiltaksutredningene må være ferdigstilt i god tid før disse datoer. Det er utover dette ikke gitt tidsfrister for når tiltaksutredninger skal være gjennomført.

Etter tidspunktet for overholdelse av de ulike grenseverdiene skal det foretas en vurdering av hvordan luftkvaliteten vil utvikle seg framover, dvs. en enkel **framskrivning** av luftkvaliteten. Viser denne at det er fare for at grenseverdiene kan overskrides skal det utarbeides **tiltaksvurderinger**. Det anses som fare for at grenseverdiene overskrides når **øvre vurderingsterskel** i § 7 overskrides. Ettersom øvre vurderingsterskel er relativt lav for PM_{10} er antall tillatte overskridelser økt til 35 ganger og årsmiddelverdien økt til 28 $\mu g/m^3$ slik at antall tiltaksvurderinger begrenses.

Overskrides **alarmtersklene** i minst 3 sammenhengende timer på steder/målepunkter som er representative for luftkvaliteten i minst 100 km^2 eller en hel sone, skal kommunen **varsle befolkningen**. Kommunen kan utpeke f.eks. en anleggseier til å stå for dette varslingsarbeidet. Det bør lages en enkel plan for hvordan varslingsarbeidet skal gjøres, selv om det er lite sannsynlig at alarmtersklene vil bli overskredet i Norge.

5.1. Hva skal allmennheten varsles om ved overskridelse av alarmtersklene?

(§9) Forskriften stiller krav til varsling av borgerne og gir regler for hva offentligheten skal ha informasjon om hvis alarmtersklene overskrides. Varslingen skal inneholde:

- Dato, time og sted for overskridelsen
- Årsaken til overskridelsen hvis denne er kjent
- Prognoser for endring i konsentrasjonene – forbedring, forverring eller stabilisering
- Årsakene til de forventede endringene
- Angivelse av geografisk område som berøres av prognostiserte endringer i konsentrasjoner
- Hvilken varighet har prognosene, dvs. hvor langt fram i tid gjelder prognosene
- Hvilke befolkningsgrupper som antas å være særlig følsomme for overskridelsene
- Hvilke forholdsregler følsomme befolkningsgrupper bør treffe

En plan for varslingsarbeidet bør utarbeides og gi avklaringer på hvem som skal ha informere og på hvilken måte det skal informeres, dvs. hvilke medier som skal anvendes (radio, aviser, el.l.)

Forurensningslovens § 39 krever at akutt forurensning skal varsles til politiet av den som er ansvarlig for forurensningen. Andre har også plikt til å varsle hvis man oppdager forurensningen og det ikke er åpenbart unødvendig å varsle. Konsentrasjonsnivåer over alarmtersklene anses som akutt forurensning.

5.2. Hva er en tiltaksvurdering i forhold til en tiltaksutredning?

(§ 8, kom. til f.sk.) I en **tiltaksvurdering** anvendes enklere metoder for vurdering av tiltak og virkningene av disse. Det betyr at det ikke skal gjennomføres noen analyse og kvantifisering av kostnader og virkninger. Formålet er å gi en oversikt over hvilke tiltaksmuligheter som finnes blant de ulike utslippskildene som bidrar til konsentrasjonene. Vurdering bør også inneholde drøfting av reduksjonspotensial og hvor enkelt eller vanskelig de ulike tiltakene vil være å gjennomføre. Dette kan baseres på erfaringsdata og eventuelt gjennomførte tiltaksanalyser fra andre geografiske områder. En tiltaksvurdering er ofte den første fasen av en tiltaksutredning.

Tiltaksutredninger er grundige analyser av tiltaksmuligheter der reduksjonspotensial, kostnader, ringvirkninger og budsjettmessige konsekvenser kvantifiseres. I en tiltaksutredning anvendes ofte ulike beregningsmodeller. Nedenfor gis det nærmere beskrivelse av rammer og hva en tiltaksutredning bør inneholde av informasjon.

5.3. Hvilke rammer angir forskriften for tiltaksutredning?

(§ 8) Forskriften gir følgende overordnede rammer for tiltaksutredninger:

- Tiltakene skal vurderes i henhold til metoder for integrert forurensningskontroll. Det betyr at man i tillegg til luftkvalitet også skal vurdere støy og virkninger for jord og vann, og se flere forurensende stoffer i sammenheng.
- Tiltak i et område skal ikke medføre økt forurensning og overskridelser av grenseverdiene i et annet område.
- Tiltakene skal ha en langsiktig virkning.
- Nasjonale hensyn og målsetninger skal vektlegges i vurderingen av tiltak, og konflikt med disse mål og hensyn bør unngås.

5.4. Stilles det krav til bruk av spesielle typer spredningsmodeller modeller?

(§ 8) Det er ikke noe krav om bruk av spredningsmodeller for beregning av luftkvaliteten og virkninger av tiltak, og det er derfor ikke stilt krav om anvendelse av spesielle typer av slike modeller. Spredningsmodeller vil imidlertid være til god hjelp, og vil trolig gi en høyere kvalitet og bedre presisjonsnivå på analysen enn ved bruk av enklere metoder. Andre objektive metoder basert på erfaringsmateriale, kan også anvendes. Det viktigste er at kommunen og berørte anleggseiere er enige i tilnærmingen og valg av metode.

Det gis ikke noen nærmere beskrivelse eller anbefalinger av ulike beregningsmodeller i denne veiledningen, men det gjøres oppmerksom på at det er en rekke ulike modeller eller beregningskonsepter som kan anvendes avhengig av kompleksiteten i utslippskilder og spredningsforhold. Ved få kilder kan ofte enklere beregningsopplegg anvendes og gi tilstrekkelig presisjonsnivå til å gjøre gode vurderinger. NILUs "AirQuis" er et eksempel på en kompleks modell som håndterer mange utslippskilder, detaljert meteorologi, topografi, mm.. NILUs "V-luft" er en enklere modell som fokuserer på veitrafikk som eneste kilde og anvender en ”standard” meteorologi og forutsetter flatt terreng. Det anbefales å kontakte kompetente fagmiljøer for vurderinger av hvilke vurderingsmetoder, beregningsopplegg eller modeller som er tilstrekkelig i de enkelte tilfeller.

Uavhengig av om man anvender spredningsmodeller eller utfører vurderinger basert på andre objektive metoder, bør man innhente noen sentrale data. Nedenfor er noen av disse listet:

- Beskrivelse av de meteorologiske forholdene og hvordan disse varierer innen området
- Lokalisering og antall boliger, næringsbygg, servicefunksjoner, etc.
- Lokalisering av viktige utslippskilder

- Utslippsmengder, utslippsfaktorer og/eller aktivitetsnivå for de største kildene
- Hvilken tid på døgnet det er størst utslippsintensitet
- Framskrivning av utslippene uten at nye tiltak innføres
- Framskrivning av bakgrunnskonsentrasjoner

5.5. Hva bør en tiltaksutredning omfatte?

(§ 8) Denne veiledningen gir kun anbefalinger om hva en tiltaksutredning kan omfatte.

Kompleksiteten i en tiltaksutredning og behov for data vil bl.a. avhenge av hvor stort området er i geografisk utstrekning, topografi i området og lokale meteorologiske forhold, antall utslippskilder som bidrar til konsentrasjonene og hvor mange personer som berøres. Hvis ulike kilder bidrar til overskridelse av grenseverdiene for de ulike stoffene, kan det være nødvendig med en tiltaksutredning for hvert stoff.

Den første delen av arbeidet bør bestå i å kartlegge utslippskilder og avgrense området for spredningsberegninger og tiltaksutredningen. Dette kan i seg selv være et vanskelig punkt rent faglig, og det kan være vanskelig å oppnå enighet om disse spørsmålene blant anleggseiere. Det kan godt være flere tiltaksområder innenfor samme sone (også samme bysone). Det bør derfor innhentes data om utslippskilder og gjennomføres spredningsberegninger for et betydelig større område enn det som er i direkte tilknytning til målepunktet(ene). Resultatet fra spredningsberegningene vil være et av de beste hjelpemidlene for å foreta en nærmere avgrensning av områder hvor det er nødvendig å gjennomføre tiltaksutredninger.

En tiltaksutredning bør inneholde en beskrivelse av:

- Geografisk avgrensning av område for tiltaksutredningen
- Dagens luftkvalitet basert på målinger og beregninger
- Hvor mange mennesker som er berørt i dag
- Redegjørelse for hvilke faktorer som synes å være styrende for luftkvaliteten i dette området (meteorologi, topografi, utslippskilder, mm.)
- En basisframskrivning av luftkvaliteten fram mot tidspunktet for overholdelse av grenseverdien og minst 3 år etter dette, inkl. vurdering av antall berørte.
- Mulige tiltak med beskrivelse av kostnader og effekter på luftkvaliteten av de enkelte tiltakene.
- Rangering av tiltakene etter kostnad-effekt kriterium, f.eks. kr/redusert konsentrasjon, kr/redusert befolkningsbelastning, el.l.
- Vurdering av gjennomføringsmuligheter for de ulike tiltakene
- Planlagte tiltak med samlet forventet samfunnsøkonomisk kostnad og samlet forventet effekt på luftkvaliteten
- Hvem som er ansvarlige for gjennomføringen av de planlagte tiltakene
- Hvem som skal dekke kostnadene ved gjennomføringen av planlagte tiltak (budsjettmessige kostnader)

I beskrivelsene bør det framkomme hvilken effekt tiltaket har på konsentrasjonen av alle stoffene som omfattes av forskriften, og eventuelle andre positive og negative virkninger.

En tiltaksutredning bør munne ut i en **handlingsplan** for gjennomføring av prioriterte tiltak. De samarbeidende parter, dvs. anleggseierne og kommunen, bør i denne planen ha kommet fram til enighet om prioriteringen av tiltakene basert på vurderinger av kostnadseffektivitet og gjennomførbarhet. Det må også fremgå av handlingsplanen hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltakene, hvordan kostnadene ved gjennomføringen skal fordeles mellom anleggseierne, og tidsfrister for når tiltakene skal være gjennomført.

Hvis kommunen og anleggseierne ikke kommer til enighet om disse spørsmålene kan Statens forurensningstilsyn pålegge anleggseierne å gjennomføre tiltakene og dekke kostnadene ved dette, samt overføre tiltaksplikt fra en sektor til en annen hvis det synes mer hensiktsmessig og er samfunnsøkonomisk gunstig. Se også kapittel om klageadgang.

5.6. Hvilke tiltak kan være aktuelle?

Nedenfor gis det en opplisting av ulike tiltak. Den er ikke uttømmende og gir kun en kort beskrivelse av tiltaket og peker på hvordan virkningen på luftkvaliteten kan være. Tiltakene er inndelt i to hovedkategorier, utslippsreduserende tiltak og plantiltak. Under hver av disse igjen er det inndelt i kilder/sektorer. Det vil være glidende overganger mellom kategoriene.

5.6.1 Utslippsreduserende tiltak

Mobile kilder – Veitrafikk

- Restriksjoner på bruk av piggdekk, avgifter/gebyr. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Hyppig vasking av veibane og skulder medfører mindre oppvirvling av støv fra veibanen og dermed lavere "utslipp fra veibanen". Har spesielt virkning på maksimalkonsentrasjoner, men kan avhengig av "vaskeskjema" også medføre reduksjoner i langtidskonsentrasjoner.
- Miljøsoner med strengere krav til utslipp fra kjøretøy, f.eks. kun tyngre kjøretøy med katalysator kan trafikkere området, etc. (også plantiltak) Virker innenfor det område som er definert som miljøsone og gir lavere utslipp fra kjøretøy. Tiltaket har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Forbud mot tomgangskjøring reduserer utslipp fra kjøretøy. Har i hovedsak innvirkning på maksimalkonsentrasjoner.

Stasjonære kilder – Industri

- Effektivisering av industriprosesser, utskiftning av innsatsfaktorer eller rensing av røykgassene. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.

Stasjonære kilder – Forbrenning

- Rensing av prosess- og forbrenningsutslipp ved bruk av partikkelfiltre og katalystisk rensing. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Regulering av utslipp fra mindre fyringsanlegg, f.eks. krav om utskiftning eller tilskudd til utskiftning av eldre ovner, avgift på bruk av eldre ovner, krav om rensing av utslipp, etc. Har virkning i hovedsak på maksimalkonsentrasjoner fordi det er i spesielle situasjoner utslipp fra disse kildene bidrar vesentlig til konsentrasjonene.
- Etablering av fjernvarmenettverk. Har først og fremst virkning på konsentrasjoner over lengre tid.
- Restriksjoner på avfallsforbrenning. Har virkning på konsentrasjoner både på kort og lang sikt.

Mobile kilder – Skip inkl. havneområder

- Katalystisk rensing av utslipp fra skip. Har i hovedsak virkning på maksimalkonsentrasjoner fordi skipene kun ligger i havn i relativt korte perioder, men også langtidskonsentrasjoner påvirkes i havner med anløp av rutebåter.
- Krav om lavsvovel i marin diesel som anvendes inn og ut av havneområdet. Har i hovedsak virkning på maksimalkonsentrasjoner.
- Tilrettelegging for bruk av elektrisitet fra land ved kailigge for redusere bruk av hjelpemotorer. Har i hovedsak virkning på maksimalkonsentrasjoner.

5.6.2 Plantiltak

Mobile kilder – Veitrafikk

- Parkeringsbestemmelser eller normer. Kan inngå i reguleringsbestemmelser som maksimalt antall tillatte parkeringsplasser i tilknytning til nye utbyggingsprosjekter. Tiltaket har virkning på samlet trafikkvolum og rushtidstopper, og har dermed effekt på både på maksimalkonsentrasjoner og langtidskonsentrasjoner.
- Miljøsoner der trafikkvolumet reduseres ved bruk av ulike virkemidler som bomregulert gjennomkjøring, lysregulering, etablering av kollektivbetjening, kollektivfelt, etc. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Flytting av virksomhet, f.eks. transportterminaler. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Veiprising. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Reduserte hastigheter. Har spesielt innvirkning på maksimalkonsentrasjoner.
- Tungtransporttraséer. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Økt kollektivtilbud, både arealdekning og avgangsfrekvens. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Etablering av knutepunkt for kollektivbetjening med gode omstigningsmuligheter og lokalisering av servicefunksjoner. Tiltaket har virkning på behovet for motorisert transport og innvirker både på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.
- Lokalisering av ny virksomhet med betydelig utslipp utenfor områder som allerede er sterkt belastet, men ved knutepunkter for kollektivtrafikk. Har virkning på maksimalkonsentrasjoner og konsentrasjoner over lengre tid.

6. Forholdet til kommunehelsetjenesteloven og plan- og bygningsloven

6.1. Hva er forholdet til kommunehelsetjenesteloven?

Kommunehelsetjenesteloven (LOV 1982-11-19 nr 66: Lov om helsetjenesten i kommunene) har bestemmelser om miljørettet helsevern som omfatter "de faktorer i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen. Disse omfatter blant annet biologiske, kjemiske, fysiske og sosiale miljøfaktorer". Forskrift om lokal luftkvalitet og khl. har derfor bestemmelser som til dels overlapper hverandre. Det betyr at den kommunale helsemyndighet kan treffe vedtak etter kommunehelsetjenesteloven (khl.), selv om forholdet også er regulert etter forurensningsloven. Et pålegg om retting (khl. § 4a-8) eller stansing (khl § 4a-10) av aktivitet må derfor oppfylles av den ansvarlige, selv om forurensningen er tillatt i hht. forskrift om lokal luftkvalitet.

Det er i utgangspunktet forutsatt at helsevernvedtak etter khl. først skal være aktuelt når tiltak etter forurensningsloven ikke er tilstrekkelige. Vedtak etter kommunehelsetjenesteloven vil i slike tilfeller fungere som et sikkerhetsnett.

Helsemyndighet og forurensningsmyndighet bør imidlertid samordne sin myndighetsutøvelse for å hindre at slike situasjoner oppstår. I khl. er det forutsatt at helsemyndighetene skal samarbeide med andre fagmyndigheter for å oppnå helsemessig fordelaktige løsninger. Ved at kommunale helsemyndigheter deltar i prosessene som forskriften etablerer og gir sine helsefaglige innspill og synspunkter på valg av tiltak. Forholdene bør legges til rette innad i kommunen for å sikre gode samarbeidsrutiner mellom forurensningsmyndighet og helsemyndighet.

6.2. Hva er forholdet til plan- og bygningsloven og arealplanlegging etter denne?

Ved å ta hensyn til grenseverdiene i planleggingen av ny aktivitet/utbygging vil en kunne forhindre etablering av ny virksomhet som medfører eller bidrar til at grenseverdiene overskrides.

Hvis man ikke tar slike hensyn kan man komme i den situasjonen at det må gjennomføre nye tiltaksutredninger og gjennomføring av "reparerende" tiltak i etterkant.

Forskrift om lokal luftkvalitet og grenseverdiene for tiltaksplikt vil få betydning for arealplanlegging etter plan- og bygningsloven. Forskriften kan utløse krav om gjennomføring av tiltak som forutsetter en planprosess med endelig vedtak etter plan- og bygningsloven.

6.2.1 Mulige målkonflikter mellom arealutnyttelse og forskrift om lokal luftkvalitet

Bedre arealutnyttelse i byer og tettsteder er et høyt prioritert mål i den nasjonale arealpolitikken. Begrunnelsen er både arealøkonomisk og samlet sett redusert transportbehov ved at det tilstrebes et mer konsentrert utbyggingsmønster som kan bygge opp under kollektivsystemet. Konsentrert utbygging åpner også for muligheten til energieffektive løsninger for boligoppvarming.

Fortsatt satsning på bedre arealutnyttelse i byer og tettsteder kan komme i konflikt med andre målsettinger i arealpolitikken og nasjonale miljømål, som bl.a. forskrift om lokal luftkvalitet. Det er viktig at ny utbygging kombineres med andre tiltak som f.eks. parkeringsrestriksjoner og styrking av kollektivtilbudet, og at planleggingen er helhetlig, for å unngå målkonflikter. Med helhetlig forstås både at planleggingen skjer innenfor et større geografisk område og at flere ulike hensyn søkes ivaretatt samtidig. Dette er en betydelig utfordring som forutsetter at kommunen legger til rette for aktiv deltagelse i planprosessen fra alle berørte aktører. Det innebærer også at flere virkemidler i tillegg til plan- og bygningsloven, bør vurderes.

Ved målkonflikter mellom knutepunkt-utbygging og det å bygge i områder som ikke har luftkvalitet i tråd med forskriften har det vært praksis å la prinsippene i rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging (RPR-SATP) gå foran kravet til luftforurensning (Gitt i rundskriv T5/93 fra Miljøverndepartementet). Bakgrunnen har vært tanken på knutepunktfortetting som et langsiktig og forebyggende tiltak, bl.a. med sikte på å redusere behovet for motorisert transport, utslipp fra veitrafikk og bedring av luftkvaliteten. I SATP understrekes det også at "ved utforming av boligområder og trafikksystem skal det tas hensyn til statlige normer og retningslinjer for miljøkvalitet. Ved planlegging av nye boligområder og veganlegg bør en søke lokalisering og utforming som ivaretar miljøkvalitet slik at behov for avbøtende tiltak i ettertid unngås." Hvilken strategi det skal legges mest vekt på i planleggingen må vurderes på flere nivåer. Både overordnede kommunale og regionale vurderinger av arealers egnethet til ulike formål, til enkeltsaksvurderinger av fordeler og ulemper ved foreslått arealbruk.

6.2.2 Mindre utbyggingsprosjekter der arealbruken medfører noe økt forurensning, men ikke overskridelser av grenseverdiene

Byplanlegging medfører ofte komplekse problemstillinger fordi mange ulike hensyn og interesser skal ivaretas.. Av praktiske grunner avgrenses derfor ofte planområdet til de enkelte tiltakene som er utløsende for planarbeidet.

En situasjon som trolig vil oppstå er en slik "bit-for-bit" utbygging i områder hvor konsentrasjonen ligger nær øvre vurderingsterskel. Hvert enkelt prosjekt vil ikke gi overskridelser av grenseverdiene, men allikevel gi små bidrag som forverrer luftforurensningssituasjonen. Mange små etableringer (av f.eks. næringsbygg) som bidrar med trafikk vil over et visst tidsrom kunne bidra til overskridelser som vil kunne utløse behov for tiltak. Men eier av næringsbygget svarer ikke for økt trafikkulemper. Det samme vil i prinsippet gjelde for ny bebyggelse hvor vedfyring er en vesentlig kilde til oppvarming. Antagelig vil dette være vanskelig å fange opp på annen måte enn å se mer overordnet på arealbruken og at kommunen i slike "pressede" områder mht. luftkvaliteten stiller strenge krav om tiltak som reduserer transportbruken og forhindrer økte utslipp fra andre kilder. Avklaring av arealbruken noe mer i detalj i den overordnede planleggingen kan være et bidrag til å vurdere om slik utbygging vil føre til konsentrasjoner over øvre vurderingsterskel på et tidlig tidspunkt.

Nedenfor er det gitt noen eksempler på ulike plansituasjoner.

1. Arealbruken i seg selv har ingen eller (svært liten) betydning for forurensingen:
De nye grenseverdiene gjelder overalt og ikke bare utendørsluft ved visse typer bebyggelse, for eksempel boliger. Dette gir et incitament til å foreta tiltak ved kilden.

Plassering av f.eks. boliger vil ikke være avgjørende for om tiltaksplikten utløses.

Det betyr imidlertid ikke at det ikke skal tas hensyn til luftkvalitet i planleggingen. Det er svært viktig at kommunen ved fremtidig arealbruk tar hensyn til luftkvalitet og nøye vurderer ømfintlig arealbruk. Selv om luftkvaliteten forbedres og grenseverdiene overholdes vil enkelte områder likevel være mer forurenset enn andre. Det bør derfor fremdeles være slik at boliger eller helseinstitusjoner ikke bør legges i de mest forurensede områdene.

Kommunen har virkemidler i pbl. som også kan benyttes. Blant annet kan kommunen i medhold av § 68 nekte deling eller bebyggelse av grunn pga. miljøforhold eller det kan stilles krav om avbøtende tiltak. Videre kan kommunen gjennom rekkefølgebestemmelser i en reguleringsplan sette krav til at visse miljøkvaliteter skal oppnås eller at miljøtiltak skal være gjennomført før ny bebyggelse etableres. Det kan også gis miljørelaterte reguleringsbestemmelser med hjemmel i § 26.

2. Arealbruken gir (vesentlig) økt forurensing
Vanskelige spørsmål oppstår når selve arealbruken bidrar til dårligere luftkvalitet, dvs. der planen gir arealbruk som vil bidra vesentlig til konsentrasjonene. Eksempler er økt trafikk som følge av etablering av nye veier, økt trafikk som følge av annen etablering (kjøpesentre, næringsbygg etc.) eller etablering av store stasjonære kilder som industri og forbrenningsanlegg.

Planlegging med hensyntagen til grenseverdiene vil her kunne virke preventivt ved at det ikke etableres ny arealbruk som vil gi overskridelser av grenseverdiene.

Forskriften vil på denne måten kunne legge restriksjoner på fremtidig arealbruk, og sterke føringer i planleggingen. Dette vil f.eks. kunne innebære at prosjekter som kan gi overskridelser av grenseverdiene vil stoppes (innsigelsesgrunnlag i forskriftens grenseverdier), eller at det settes så strenge vilkår for etableringen at overskridelser hindres.

3. Arealbruken gir økt forurensing i et område, men reduserer forurensingen i et annet
Begrensinger på arealbruken som beskrevet ovenfor i "type 2", må også vurderes i lys av at for eksempel økt trafikk i et område kan gi redusert trafikk i et annet, eller at en arealbruk kan gi mindre trafikk totalt sett enn en annen arealbruk.

Plasseringen av et næringsbygg innenfor et sentrumsområde kan gi økt trafikk lokalt i dette området, men sett i en større sammenheng, f.eks. hele bysonen, så vil en slik plassering gi mindre trafikk enn etablering i et område i periferien av sentrum. En slik etablering kan komme i konflikt med forskrift om lokal luftkvalitet, men plasseringen vil være i tråd med pbl. og prinsippene for samordnet areal- og transportplanlegging; fortetting der det er gode mulighet for tilknytning til kollektivnett, osv. Slike etableringer er i et langsiktig perspektiv gunstig og bør fanges opp i planleggingen. Det bør i slike tilfeller legges vesentlig vekt på de forbedringer en slik plassering vil kunne gi for området som helhet, og at gevinstene trolig overstiger ulempene. Ved å ta opp slike problemstillinger tidlig i planleggingen vil grenseverdiene ikke nødvendigvis virke begrensende på arealbruken.

6.2.3 Plan og bygningsloven og forskriften som innsigelsesgrunnlag

Kommunen er både lokal forurensnings- og planmyndighet, og ved vurdering av fremtidige utbyggingsprosjekter vil kommunen ha god kunnskap både om forurensnings- og plansituasjonen og de utfordringer dette medfører. Det ligger derved godt til rette for at kommunen vil kunne fatte rasjonelle og helhetlige planvedtak ut fra en samlet vurdering.

I forhold til lokal luftkvalitet vil det imidlertid ofte være vanskelig å fastslå om "det ene prosjektet" vil være av en slik størrelse at det påvirker konsentrasjonen tilstrekkelig til at det foreligger en fare for overskridelse av grenseverdiene.

Det er eier av anlegg som er ansvarlig for å gjennomføre og bekoste utredninger og tiltak ved fare for overskridelse av grenseverdiene, dog i samarbeid med kommunen.

Statlige myndigheter kan fremme innsigelse til planer vedtatt av kommunen som man mener vil være i strid med nasjonale eller regionale interesser med hensyn til luftkvaliteten og andre målsetninger.

6.2.4 Samordning av tiltak etter forskrift om grenseverdier for støy og forskriften om lokal luftkvalitet.

I en realistisk situasjon kan det innenfor et geografisk område være overskridelse både av grenseverdiene for luft og støy der samferdselssektoren bidrar vesentlig. Situasjonen krever gjennomføring av tiltak både for å redusere støynivåer og bedre luftkvaliteten. I en slik situasjon kan det være samordningsgevinster hvis virkningene av alle tiltakene vurderes både med hensyn på støy og luft. Det kan da samlet sett vise seg at det vil være kostnadseffektivt først å gjennomføre tiltak som primært er rettet mot lokal luftforurensning, før man eventuelt går inn på "spesialtiltak" rettet mot støy. Den omvendte situasjonen kan også forekomme, jf. forskrift om grenseverdier for støy §9.

Generelt vil det nok være slik at grenseverdien for støy oftere utløser krav om tiltak enn forskrift om lokal luftkvalitet. Langsiktige samordningsgevinster kan likevel oppnås ved å vurdere disse effektene og tiltakene i sammenheng.

7. Klager, unntak og sanksjoner

7.1. Forvaltningslovens regler om klage gjelder

(§ 11) Forskriften sier ikke noe om hvem som har klagerett. Imidlertid fastslås det i forvaltningslovens §28 at enkeltvedtak kan påklages av en part i saken eller annen med rettslig klageinteresse.

Fristen for å klage på et enkeltvedtak er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part. Underretning kan skje ved offentlig kunngjøring. Klagefristen kan i særlige tilfeller kan før fristen er utløpt, forlenges av kommunen for eksempel etter anmodning fra klager, jf. forvaltningsloven.

Alle enkeltvedtak truffet av kommunen kan påklages. Det er ikke adgang til å påklage en kommunal forskrift men enkeltvedtak truffet i medhold av slik forskrift kan påklages.

Dersom kommunestyret har delegert myndighet til andre organer enn kommunestyret, f.eks. formannskap, kommunal nemnd eller utvalg, administrasjonssjef eller lignende, er hovedregelen at enkeltvedtak truffet av slike organ påklages til kommunestyret eller særskilt klagenemnd opprettet av kommunestyret. Kommunestyret eller klagenemnden vil i slike tilfeller fatte endelig vedtak i saken. Eksempler på slike saker er enkeltvedtak med hjemmel i forskriftens §§ 4 og 5 vedrørende:

- målestasjoner/målinger
- rapportering, dokumentasjon og tilsyn
- tiltaksvurderinger og -utredninger
- kostnadsdekning forbundet med ovennevnte punkter (plikter i hht. §§ 7, 8, 9, og 10)

Dersom kommunestyret ikke har delegert myndighet til underliggende organ er fylkesmannen klageinstans, jf. forvaltningsloven § 28.

Enkeltvedtak truffet av kommunen med hjemmel i § 4 vedrørende gjennomføring av tiltak for å sikre at grenseverdiene i § 6 overholdes kan påklages til Statens forurensningstilsyn.

Når det gjelder regulering av mindre fyringsanlegg, inkl. vedfyring, så understrekes det at OED skal ha både eventuelle forslag til kommunal forskrift og enkeltvedtak på høring.

Dersom **fylkesmannen** som konsesjonsmyndighet har gitt pålegg om gjennomføring av tiltak for å overholde grenseverdiene i § 6 vil klageinstansen være Statens forurensningstilsyn.

I tilfeller der **Statens forurensningstilsyn** med hjemmel i §§ 3, 4 og 5 gir pålegg om samarbeid, gjennomføring og kostnadsdekning av tiltak for å overholde grenseverdiene i §6, kan vedtaket påklages til Miljøverndepartementet.

Også i andre større saker av prinsipiell og politisk art skal det vurderes om klageinstansen skal løftes fra Statens forurensningstilsyn til Miljøverndepartementet. Eksempelvis kan dette gjelde saker som innebærer store praktiske eller budsjettmessige konsekvenser innen samferdsels- eller energiområdet.

7.2. Kan det gjøres unntak fra forskriften?

(§ 12) Statens forurensningstilsyn eller den Miljøverndepartementet bestemmer kan i særlige tilfeller gjøre unntak fra forskriftens krav og bestemmelser. Eksempler på særlige tilfeller er

gjennomføring av aktivitet/tiltak som kun medfører midlertidige og svært kortvarige overskridelser av grenseverdiene.

7.3. Kan det iverksettes sanksjoner?

7.3.1 Tvangsmulkt

(§ 13) Kommunen kan fastsette tvangsmulkt for å sikre overholdelse av forskriftens krav eller vedtak gitt i medhold av denne. Formålet med tvangsmulkten skal være en ekstra motivasjon til å utføre det pålagte tiltaket, og beløpet må derfor være så stort at det ikke lønner seg å betale mulkten for å fortsette overtredelsen. Vedtak om tvangsmulkt skal alltid varsles på forhånd og det skal gis rimelig frist før tvangsmulkten trer i kraft slik at anleggseier får mulighet til å rette opp de forhold som er grunnlag for vedtaket. Mulkten kan gis som engangsbeløp eller løpende gebyr. Tvangsmulkt er ikke å anse som straff.

(§§ 10 og 13) Statens forurensningstilsyn kan på samme måte fastsette tvangsmulkt knyttet til vedtak om nærmere krav til antall og plassering av målestasjoner, prosedyrer, metoder og dokumentasjon av måledata, samt krav til tiltaksutredninger og offentliggjøring av data.

Tvangsmulkten tilfaller Staten og innbetaling skjer til skattefogden.

7.3.2 Straff

(§ 14) For de som har plikter i henhold til forskriften, vil overtredelse av forskriftens krav eller vedtak i medhold av forskriften, kunne straffes etter forurensningsloven § 78 og straffeloven §§48 a og b, hvis ikke forholdet går inn under strengere straffebestemmelser.

Ved små overskridelser av bestemmelsene i forskriften er offentlig påtale avhengig av begjæring fra forurensingsmyndigheten, dvs. kommunen, fylkesmannen eller Statens forurensningstilsyn.

Dersom overskridelsene er betydelige så er ikke offentlig påtale avhengig av begjæring fra forurensningsmyndighet.

Vedlegg 1 Toleransemarginer og vurderingsterskler

Illustrasjon V1-2: *Toleransemargin + grenseverdi for ulike år før tidspunkt for overholdelse av grenseverdien. I det siste året er toleransemarginen null og angitte verdi i tabellen er lik grenseverdien.*

NO_2		
Toleransemarginen+grenseverdien kan overskrides 18 ganger pr. år	Timesmiddel: 270 µg/m^3 (2003) 260 µg/m^3 (2004) 250 µg/m^3 (2005) 240 µg/m^3 (2006) 230 µg/m^3 (2007) 220 µg/m^3 (2008) 210 µg/m^3 (2009) 200 µg/m^3 (2010)	Årsmiddel: 54 µg/m^3 (2003) 52 µg/m^3 (2004) 50 µg/m^3 (2005) 48 µg/m^3 (2006) 46 µg/m^3 (2007) 44 µg/m^3 (2008) 42 µg/m^3 (2009) 40 µg/m^3 (2010)
SO_2		
Toleransemarginen+grenseverdien kan overskrides 24 ganger pr. år	Timesmiddel: 410 µg/m^3 (2003) 380 µg/m^3 (2004) 350 µg/m^3 (2005)	
PM_{10} 2005		
Toleransemarginen+grenseverdien kan overskrides 35 ganger pr. år	Døgnmiddel: 60 µg/m^3 (2003) 55 µg/m^3 (2004) 50 µg/m^3 (2005)	Årsmiddel: 43,2 µg/m^3 (2003) 41,6 µg/m^3 (2004) 40 µg/m^3 (2005)
Benzen		
Ingen overskridelser tillatt		Årsmiddel: 10 µg/m^3 (2000-05) 9 µg/m^3 (2006) 8 µg/m^3 (2007) 7 µg/m^3 (2008) 6 µg/m^3 (2009) 5 µg/m^3 (2010)
CO		
Ingen overskridelser tillatt	8-timersmiddel: 14 mg/m^3 (2003) 12 mg/m^3 (2004) 10 mg/m^3 (2005)	

Illustrasjon V1-3: *Øvre og nedre vurderingsterskler, helsebaserte og vegetasjon/økosystembaserte.*

Forurensningskomponent	Øvre vurderingsterskel	Nedre vurderingsterskel
Helsebaserte vurderingsterskler :		
Svoveldioksid	75 μg/m^3 (24 timers verdi) som kan overskrides maks. 3 ggr. pr. kalenderår	50 μg/m^3 (24 timers verdi) som kan overskrides maks. 3 ggr. pr. kalenderår
Nitrogendioksid	140 μg/m^3 (timesmiddel) som kan overskrides maks. 18 ggr. pr. kalenderår 32 μg/m^3 (årsmiddel)	100 μg/m^3 (timesmiddel) som kan overskrides maks. 18 ggr. pr. kalenderår 26 μg/m^3 (årsmiddel)
Svevestøv (PM_{10})	30 μg/m^3 (døgnmiddel) som kan overskrides maks. 35 ggr. pr. kalenderår 14 μg/m^3 (årsmiddel)	20 μg/m^3 (døgnmiddel) som kan overskrides maks. 35 ggr. pr. kalenderår 10 μg/m^3 (årsmiddel)
Bly	0,35 μg/m^3 (årsmiddel)	0,25 μg/m^3 (årsmiddel)
Benzen	3,5 μg/m^3 (årsmiddel)	2,0 μg/m^3 (årsmiddel)
Karbonmonoksid	7 mg/m^3 (8 timesmiddel)	5 mg/m^3 (8 timesmiddel)
Vegetasjonbaserte vurderingsterskler:		
Svoveldioksid	12 μg/m^3 (vintermiddel)	8 μg/m^3 (vintermiddel)
Nitrogenoksider	24 μg/m^3 (årsmiddel)	19,5 μg/m^3 (årsmiddel)

Vedlegg 2 Definisjoner

Definisjoner

Agglomerater	Tettbebyggelse med en befolkning på mer enn 250 000 innbyggere, eller tettbebyggelse med mindre enn 250 000 innbyggere, men med en befolkningstetthet per km^2 som berettiger vurdering og styring av utendørs luftkvalitet.
Akutt forurensning	Forurensning av betydning, som inntrer plutselig, og som ikke er tillatt etter bestemmelse i eller i medhold av forurensningsloven eller tilhørende forskrifter
Akutt virkning	Virkninger på helse eller miljø som oppstår umiddelbart eller kort tid etter eksponering for forurensning eller annen påvirkning
Alarmterskler	Et nivå der det i tifelle overskridelser oppstår helserisiko for mennesker ved kortvarig eksponering, og der kommunene umiddelbart skal treffe tiltak i samsvar med forskriften
Anleggseiere	Eier av et anlegg hvor det skjer aktivitet som medfører utslipp luftforurensninger.
Bakgrunns-konsentrasjonene	Del av samlet konsentrasjon som er forårsaket av kilder utenfor et nærmere avgrenset område, f.eks. bidrag fra andre land ved langtransporterte luftforurensninger og bidrag fra nabokommuner eller andre landsdeler.
Benzen (C_6H_6)	Et forurensende stoff bestående av en ring av 6 karbonatomer med 6 hydrogenatomer tilknyttet. Kjemisk formel C_6H_6.
Eksponering	Belastning for en forurensning, angitt som produktet av konsentrasjonsnivå og den tid man utsettes for dette nivået.
Forurensende stoff	Ethvert stoff som mennesket direkte eller indirekte slipper ut i luften, og som kan ha skadelig virkning på menneskers helse og/eller på miljøet som helhet.jf. forurensningsloven § 6
Forurensningsmyndighet	Forvaltningsorgan tillagt myndighet etter forurensningsloven. Se nærmere omtale i f-loven § 81
Grenseverdi	Et nivå som er fastsatt på vitenskapelig grunnlag med sikte på å unngå, forebygge eller begrense skadelige virkninger på menneskehelsen og/eller på miljøet som helhet, og som skal nås innen en gitt frist og deretter ikke overskrides. Grenseverdien i forskriften er rettslig bindende.
Influensområde	Det området som et utslipp av forurensende stoff spres over, og hvor utslippet bidrar til konsentrasjoner som påvirker menneskers helse og miljøet som helhet.
Konsentrasjonsnivå	Et mål for mengden av et stoff i en løsning. Angis som vekt av et stoff per volum av en løsning (f.eks. µg PM_{10} /m^3 luft)

Konsesjon	Utslippstillatelse gitt i medhold av loven til virksomhet som kan medføre forurensning.
Langtidseksponering	Belastning for konsentrasjoner av forurensende stoffer som pågår over lang tid. Med lang tid menes ofte flere måneder og år.
Langtransporterte luftforurensninger	Utslipp av forurensende stoffer som spres over store områder og transporteres med luftmasser på tvers av landegrenser og kontinenter
Lokal luftkvalitet	Beskrivelse av kvaliteten i utendørs luft i området der man til daglig oppholder seg. En beskrivelse av kvaliteten vil si angivelse av mengden av ulike stoffer i lufta (konsentrasjonsnivåer).
Midlingstid	Det tidsrom som er anvendt for å beregne et gjennomsnittsnivå, dvs. summen av en rekke tall dividert med antallet av dem innenfor et gitt avrensning f.eks. et tidsrom.
Mikrometer	En milliondel av en meter, forkortes µm.
Mindre fyringsanlegg	Fyringsanlegg mindre enn 4-5 MW. Dette er anlegg som ofte brukes i boliger, skoler, hoteller, lagerbygg, o.l., samt midlertidig anleggsvirksomhet. Forurensning fra disse anleggene vil som hovedregel være lovlig forurensning etter f-loven § 8.
Målenettverk	Målestasjoner systematisk utplassert innenfor et nærmere definert område
Målestasjon	En utplassert teknisk innretning som måler f.eks. konsentrasjoner i luft.
Nedre vurderingsterskel	Et forurensningsnivå som angir grensen for når det er påkrevd med målestasjoner. Nivåene for de ulike stoffene er spesifisert i forskriften.
NO_2 – Nitrogendioksid	Et stoff bestående av ett nitrogenatom og to oksygenatomer.
NO_x – Nitrogenoksider	Summen av nitrogenmonoksid (NO), nitrogendioksid (NO_2) og nitrat (NO^{3-})
Objektive metoder	Etterprøvbare og nøytrale metoder for beskrivelse og vurdering av kvaliteten på uteluften
PM_{10} – Partikler	Små partikler som er mindre enn 10 mikrometer (milliontedels meter) i diameter. Mer eksakt definisjon er: partikler som passerer gjennom et kalibrert innløp med 50 prosent effektiv avskjæring ved en aerodynamisk diameter på 10 µm
$PM_{2,5}$ – Partikler	Små partikler som er mindre enn 2,5 mikrometer (milliontedels meter) i diameter. Mer eksakt definisjon er: partikler som passerer gjennom et kalibrert innløp med 50 prosent effektiv avskjæring ved en aerodynamisk diameter på 2,5 µm
SO_2 – Svoveldioksid	Et stoff bestående av ett svovelatom og to oksygenatomer.

Sone	En del av Norges territorium avgrenset og angitt i denne forskriften
Spredningsforhold	De fysiske og kjemiske forhold som bestemmer hvordan et stoff spres og fortynnes i en annen løsning, f.eks. uteluften. Meteorologiske forhold som vind, temperatur og luftfuktighet er viktige forhold som bestemmer spredningen av luftforurensninger.
Spredningsmodell	En forenkling av de faktiske forholdene som bestemmer spredningen av en forurensning og som kan anvendes til å beregne hvor store konsentrasjonene av et stoff vil være i ulike avstander fra en utslippskilde.
Større byområder	Tettbebygde områder med mer enn 250 000 innbyggere (se også agglomerater)
Svevestøv	En betegnelse for små partikler som holder seg lenge svevende i lufta. Brukes ofte som samlebetegnelse på partikkelforurensning av PM_{10} som selvsagt pr def inkluderer $PM_{2,5.}$
Tiltaksutredning	En utredning av mulige/aktuelle tiltak for å forbedre luftkvaliteten (inkl. tiltak som reduserer utslipp som bidrar til dårlig luftkvalitet). Utredningen skal inneholde en analyse og kvantifisering av potensial, kostnader, mm.
Tiltaksvurdering	En vurdering av mulige/aktuelle tiltak for å forbedre luftkvaliteten (inkl. tiltak som reduserer utslipp som bidrar til dårlig luftkvalitet). Vurderingen kan være av mer overordnet karakter og lavere presisjonsnivå enn en tiltaksutredning.
Toleransemargin	En prosentdel av grenseverdien som grenseverdien kan overskrides med på de vilkår som er fastsatt i forskriften.
Utslippskilde	En aktivitet/virksomhet som forårsaker utslipp.
Økosystem	Et samfunn av organismer i vekselvirkning med hverandre og med livløse faktorer innenfor et bestemt område (som kan være en innsjø, en skog eller hele biosfæren)
Øvre vurderingsterskel	Et forurensingsnivå som angir grensen mellom noe svakere og de strengeste krav til målenettverk. Nivåene for de ulike stoffene er spesifisert i forskriften.